

Kertomuksia Iastawalle nuorisolle. III.

Taistelu ja voitto.

Kertomus 8:nelta vuosisadalta.

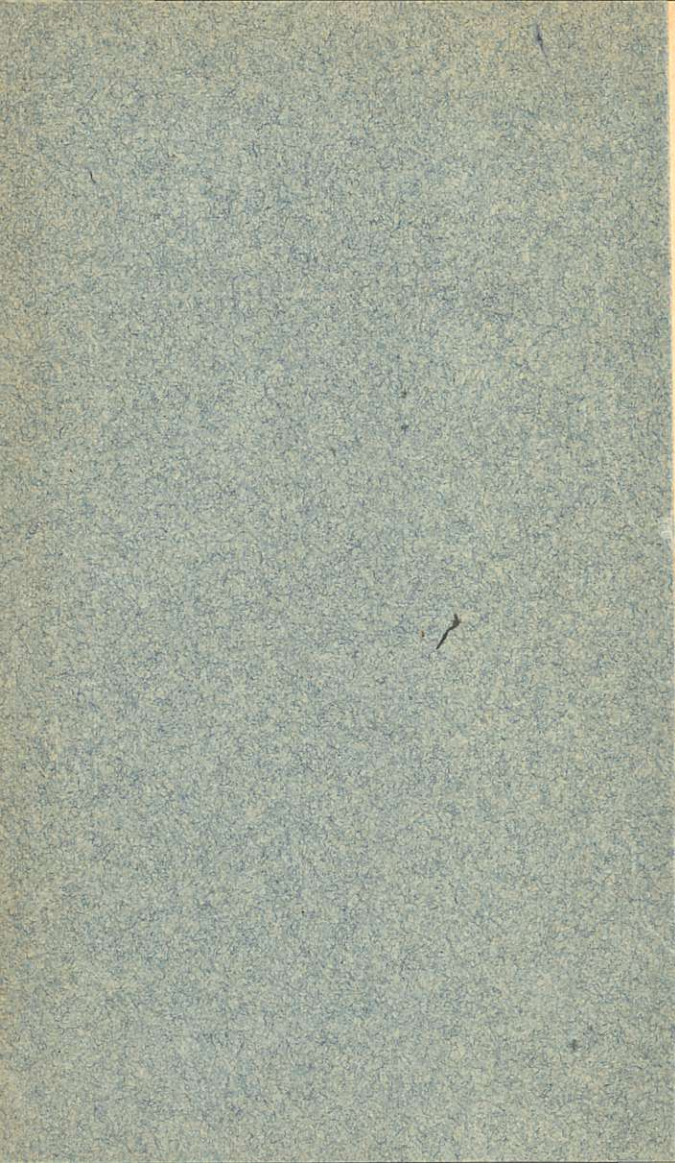
Sirjottanut

W. Krausse.

Suomennos.

Sortawalassa,
Starjalan Kirjakauppa- ja Kustannusliike.

Taistelu ja voitto.

Kertomus

8:lta vuosisadalta.

Kirjoittanut

W. Krausse.

Suomennos.

Sortavalassa,
Karjalan Kirjakauppa- ja Kustannusliike.

Sortavalan Kirjapainosja, 1900.

I.

Erä maassa.

(Vuonna 743).

Sirkkaana syyskuun aamuna vuonna 743 astui eräs mies ulos Fritzlarin luostarista, jonka Bonifacius kymmenen vuotta sitä ennen oli perustanut. Tuo mies oli pitkä ja hoikka wartaloltaan, hänen käyntinsä oli kevyt, ja hänen siniset viisaannäköiset silmänsä vilkkaasti tähytivät ympäristöä, erittäinkin kiintyen noihin kaukana luostarin rajojen ulkopuolella etelässä päin siintäviin metsiin ja vuoriin. „Zumala sinua ohjatsoon!“ sanoi Bonifacius hyvästi heittäessään. „Tuolla metsien peittämässä läpipääsemättömässä erämaassa on paikka, jonka Zumala on valinnut, jotta sieltä valon ja siunauksen lähteet vuotaisivat kaunas sisämaahan, hengellisesti sokean pakanan ja raukan keskuuteen.“ Ja kolmannen kerran matkusti nyt tämä kolmenkymmenen vuoden paikoilla oleva mies etsimään tuota tuntematonta paikkaa. Nähtävästi halukkaana ja iloisena lähti hän noihin pyökkimetsiin, joissa jo nähtiin syksyn karwa. Hänen vieressään käveli aasi, jonka selkään oli kuormattu herransa ewäät noin kahden viikon matkalle. Nämä eivät olleet aasille liian raskaat. Eläimen molemmilla sivuilla riippui kaksi yhtä raskasta koria sisältäen äsken leivottua leipää.

Rorien päälle oli löytetty kookonkääritty karkea willapeite sekä kirves ja saha, jotka huolellisesti tallennettiin kalliina aarteina.

Sitaasti kävi matka. Sillä waikka aluksi oli raiwattua tietä, loppui se jo iltapäivällä jäljetömiin. Yön tullessa oli waeltajamme — Sturmius nimeltä — jo synkässä metsässä ja monta kertaa oli hänen nyt jo tähtynyt käyttää kirvestään raiwattakseen itselleen ja aasilleen tietä muutoin läpipääsemättömien pensaiden halki. Nurinko oli juuri laskeutumaisillaan, kun Sturmius keksi sopivan paikan yösijaksi; eräällä ulkonewalla kalliolla sai hän kiiwan lepopaikan ja muutamia kiiwanheija mahtawia pyökkiä kaswoi aiwan sen ympärillä. Näsin ollessa laitumella, teki Sturmius tiheän aitaufsen. Sitten lankefi hän polwilleen, uskoi palawassa rukouksessa ruumiinsa ja sielunsa, kristikunnan ja pakanakunnan, kaikkiwaltiaan Jumalan huostaan, jonka istuin on korkealla yläpuolella tammien latwoja, ja jonka silmät yöit päivät kaitsee kaikkia ihmislapsia. Tehtyään pyhän ristimerkin nukkui hän. Toisinaan kuuli hän kyllä yöllä susien ulwouman ja silloin tarttui hän wieresjä olewaan kirweesensä sillä puolustaaksensa itseään ja uskollista eläintään. Mutta kohta hän jälleen nukkui makeasti.

Muringon ensimmäiset säteet loistiwat puiden latwojen lomitse, kun Sturmius unen wirwoittamana nousi ylös, ylistäen ja kiittäen Jumalaa ja rukouillen häntä itsensä ja kaikkein ihmisten puolesta. Hetken perästä lähti hän jälleen yhä kauwemmas

metseen. Itäpäivällä tapasi hän huonosja majassa kaffi toweria, jotka olivat häntä edellisellä matkalla seuranneet ja nyt elivät täällä pyhittäen elämänsä hartauden harjoituksille. Sydämmeläisesti he tervehtivät häntä, ja lämpimästi onnea toivottaen saattoivat he seuraavana aamuna hänet jälleen matkaan. Hän lähti taas etelään päin, pitkin Sulda-joen laaksoa, yhä kauvemmas metsään, joka äärettömänä forpena levisi Lahn ja Saale jokien sekä Werran ja Mainin välillä.

Yhä tiheämmäksi ja raiwaamattomammaksi kävi tammimetsä, yhä useammin täytyi Sturmiuksen käyntää kirvestään päästäkseen eteenpäin. Kun hän ennen yön tuloa oli laatinut vahvan varustuksen metsän petoja, etenkin karhuja ja susia vastaan, oli hän sinä päivänä äärettömiä vaikeuksia voittaen kulkenut vain pienen matkan. Mutta, jos ken olisi kuullut, kuinka hän hämärässä tammimetsässä lauloi hengellisiä lauluja, kaikki täynnä kiitosta ja ylistystä Jumalalle, täynnä riemua ja rohkeutta, niin hän olisi pian huomannut, ettei Sturmius tuntenut epäilystä eikä pelkoa, vaan iloisena ja rohkeana kulki tietään eteenpäin, milloin pitkin joen rantaa, milloin yli ylänköjen, milloin kiiweten jollekin vuorelle katsomaan seutua.

Kun Sturmius seuraavana päivänä pääsi kauppatielle, joka vei Thyringenistä Reinille ja joka matalassa paikassa kulki Sulda-joen poikki, kuuli hän kimeitä ihmisääniä puhuvan kieltä, jota hän ei ymmärtänyt, waikka hän kyllä sitä oli ennenkin

kuullut. Buhijat olivat slaaweja, jotka uivat Guldan kirkkasja wedessä. Rannalla seisowista, raskaita kuormia kantawista hewosista saattoi päättää, että he olivat kauppiaita, jotka idästä-päin matkustiwat Reiniä kohti. Kun Sturmius kulki heidän ohitsensa, tekivät he hänestä pilkkaa ja uhkailivat puoleksi leikillä, puoleksi todella ryöstää hänet ja myöä hänet orjaksi. Mutta hänelle ei tapahtunut mitään pahaa ja hän ohjasi kulkunsa yhä ylöspäin Gulda-laaksoa pitkin. Raitkea hänen terävä silmänsä tarkasti. Milloin tutki hän maanlaatua, milloin lähteen wesi-rikkautta; tuolla laakson leweyttä, täällä wuorten korkeutta. Paljon hän huomasi semmoista, joka häntä tyhydytti, mutta paljon oli muutaakin. Kun yö jälleen saapui ja hän iltarukouksen jälkeen heittänyt pehmeälle sammalwuoteelle, huokasi hän sydämensä sywyhydestä: „Di, Jumalani, löydänkö, mitä etsin? Woinko tässä erämaassa, missä wain ulwowat sudet ajustawat, löytää semmoista paikkaa, mihin saattaisi perustaa asunnon, josta pyhät laulut ja rukoukset kohoaisivat?“ Hän nukkui, mutta unissa näki hän Guldan toisella rannalla korkean, kauniin kirkon kohoawan. Sen ympärillä oli laakso muuttunut hedelmälliseksi, hywin hoidetuksi pellosi, jota wihannat niityt ympäröiwät, ja suurin joukoin liikkui siellä ihmisiä, muutamat senaisuisessa waateparressa, toiset waihtelemisja puuwisja. Joka suunnalta tuli niitä ja jokaisen joukon kuuli hän huudahtawan: „Sinulle, Sturmius, tuomme kiitoksen me siitä, että tunkeuduit

metsemme hämärään ja pelastit sielumme pimeyden orjuudesta, ja walait ne ewankeliumin sanalla Jeesuksesta Kristuksesta, kaiken maailman ylistetystä Wapahtajasta!" Lähestä ja kaukaa kuului ikäänkuin satafertainen kairu noiden hurskaiden kristittyjen joukosta: „Kiitos sinulle, Sturmius!“ Hänestä tuntui unessa, ikäänkuin hän olisi kulkenuk heidän keskellä ja wastannut: „ei teidän pidä kiittää minua, ei minua kurjaa, heikkoa ihmistä, waan yksin Jumalaa. Kiittäkäämme ja ylistäkäämme häntä!“

Muringon lempeä walo alkoi juuri tunkea jättiläistammien lehtivistikon läpi, kun Sturmius heräsi. Hetken mietittyään untansa, rukoili hän hartaasta sydämmeestä Jumalaa ja sitten hän warustautui jälleen jatkamaan matkaansa. Niin kulki hän tänäkin päivänä laaksoa ylöspäin, mutta ei nytkään ollut tyytyväinen etsimisenä tuloksiin.

Päiwä kului loppuun. Silloin hänen korwaansa sattui weden loiskinaa läheiseltä joelta. Epätietoisena siitä oliko siellä taas ihmisiä uimassa, wai sammuttiko janoansa matalan joen rannalla joku erämaan suuri eläin, kenties karhu tahi jättiläishärkä, pysyi hän alussa hiljaisena. Hän ei kuitenkaan kuullut muuta kuin samaa yksitoikkoista weden loiskinaa. Silloin löi hän kirweellään muutamaa mahtawaa jättiläispuuta, niin että kairu kumahiti ympäristönsä. Nyk taukosi loiskina. Hetken perästä se kuitenkin taas alkoi kuulua ja Sturmius näki nyt ratsastajan, joka juuri tuli rannalle. „Rauha olkoon sinulle!“ huusi Sturmius. „Rau-

ha olkoon välillämme!" vastasi muukalainen, joka astuttuaan alas hevosien selästä, ojensi kätensä tervehdykseksi. Lyhyen keskustelun jälkeen päättivät he, että eläinten syödessä korkeata, hywänhajuista ruohoa, he yhdessä laatisivat suojeleusaidan itselleen ja eläimilleen. Niin he tekivätkin. Sitten otti Sturmius leivän toisesta wafusta ja ojensi sen wieraalleen ystävällisesti lausuen: „Ole niin hywä!“ Syödessään, kertoi hän Sturmiuksen kysymykseen, mistä hän tuli ja minne oli menossa: „Nimeni on Dttfrid ja olen tuon ylhäisen herra Dreis'in orjana, joka asuu korkeassa, hywin linnoitetussa Salzburgissa. Olen käynyt herrani asioilla ja olen nyt paluumatkalla hänen linnaansa. Mutta mistäs sinä tulet? Mitä sinä haet melkein aseettomana tässä synkässä erämaassa?“

„Nimeni on Sturmius,“ vastasi tämä. „Tulen tähän sydänmaahan tosin aseettomana, mutta kuitenkin kaikkivaltiaan Jumalan suojelemana, jolle tahtoisin näissä metsissä kohottaa tempelin“.

„Sinä siis olet kristitty?“ pitkitti Dttfrid. „Minäkin kyllä tunnen kristittyjen uskonnon. Mitäni oli nimittäin myös kristitty ja asui Mainin maakunnassa, lähellä frankkien uljasta herttualinnaa. Sinne tuli kerran kaukaisesta maasta muukalainen, nimeltä Kilian, joka herttualle ja hänen wälleen saarnasi ihmeellistä tarinaa yhdestä ainoasta Jumalasta ja Jumalan pojasta, jota kristityt rukoilevat. Mutta tämä Jumalan poika oli ollut myös köyhä ihminen ja wihdoin heit-

tänyt henkensä ristillä. Niin, jos hän olisi ollut herra, jemmoinen kuin minun herrani; taikka niinkuin joku frankkilainen herttua, ei hän tosiaankaan olisi antanut itseään ristiinnaulita, vaan ei, me kurjat ihmisraukat — !”

Syvä vakavuus kuvastui Ottfridin jaloissa kaswonpiirteisä. Waipuneeana syviin mietteisiin hän jatkoi:

„Niin, äitini, hänpä oli hyvä ja rakastuontoinen ihminen! Muistan vielä, kuinka lapsena oleskani hän joka aamu noustessani ja joka ilta ennen nukkumistani liitti käteni yhteen ja polvistuen sammalvuoteeni wiereen rukouli kanssani. Mun eräästä hänen opettamastaan rukouksesta muistan vielä: „Jä meidän, joka olet taiwaisja.“

— — Mutta, kaikki on ollutta. Ihana lapsuuden unelma on jo aikoja sitten päätynyt. — Kotikyläkseni Mainin rannalla kaatui isäni wihoillisen käden kautta, joka yöllä tunkeutui majamme; äitini ja minä wiettiin orjana pois. En ole koskaan saanut tietää, minne äitini myötiin. Itse tulin orjana nykyisen herrani linnaan, joka silloin oli hänen isällään, ja täällä olen oppinut rukouilemaan Odin'ia ja muita korkeita jumalia. —

— — Yhden-tekewähän se muuten onkin. Eihän meille raukoille Walhallassa kuitenkaan ole sijaa, ei maljaa eikä miekkaa; se on suotu wain kansan uroille, korkeille herroille.“

Ottfrid waimeni hetken. Sitten jatkoi hän miettiwästi: „Tosin puhui äitini usein taiwaasta, johon myös köyhä kansa pääsee, niin, jopa orjat

ja orjattaretkin. Mutta, mikä Jumala välittäisi ja päästäisi sisään tällaisia köyhiä olennoita?"

Hän wakeni jälleen synkästi katsellen maata kohti. Oli kuin hän olisi kokonaan unhottanut Sturmiuksen läsnä-olon ja puhunut wain itsekseen siitä hädästä, johon waiwainen ihmisielu joutuu, joka ei maallisen elämän monenlaisessa ristiriitaisuudessa ja pimeydessä löydy tietä waloon.

Syvästi liikutettuna pani Sturmius wihdoin kätensä Ottfridin olkapäälle ja sanoi: „Ole hyvässä turwassa, weljeni, minä tunnen semmoisen Jumalan, joka välittää köyhästä kansastakin ja joka kohtelee orjia ja orjattaria samanlaisella äärettömällä rakkaudella kuin ylhäisiä ja rikkaita herrojakin. Mitä Jumalaa ja minun Jumalaani olet sinäkin rukoillut sanossasi: „Isä meidän, joka olet taiwaisissa.“ Rakkaudesta kaikkiin ihmislapsiin lähetti Jumala rakkaan poikansa Jeesuksen Kristuksen maailmaan. Hywin köyhänä ihmisenä tämä pyhä Jumalan poika eli täällä maailmassa, jotta eiwät köyhimmätkään saattaisi sanoa: „Niin, hän olikin ylhäinen herra, linnan herra tahi herttua, joka ei ymmärrä meidän mieliaamme.“ Ei, hän oli hywin köyhä, jotta köyhimmät ja kurjimmatkin voisivat luottaa hineen. Hänellä ei ollut taloa, ei peltoja, ei linnaa, ei mies- eikä nais-orjia. Mutta hänellä oli pyhä ja puhdas sydän, jommoista ei ole ollut kellekään ihmisellä, ja tässä sydämessä asui Jumalan täydellinen rakkaus kaikkiin ihmisiin. Sulasta rakkaudesta ihmisiin hän wihdoin kärsi häpeällisimmän,

katkerimman kuoleman ristillä, ikäänkuin hän olisi ollut turjin orja ja samalla suurin pahantekijä. Mutta hän oli köyhänä maailmassa, tehdäkseen kaikkia niitä, jotka sydämmestään uskovat häneen, ijäti rikkaitsi Jumalassa. Hän kuoli ristillä, jotta kaikki, jotka häneen uskovat, ijäti eläisivät hänen luonaan, hänen ihanassa taiwaassaan. Muuletko tätä, rakas weli: kaikki, kaikki, herrat ja ruhtinaat, orjat ja kerjäläiset. Ne, jotka sydämmestään uskovat häneen, eivät huku, waan saawat ijan-kaikkisen elämän.“

Zhmetellen ja henkeään pidättäen oli Ottfrid kuullut näitä sanoja. Nyt hän nousi ylös. „Kaikki, sanot sinä? Onko se tosi? Voimmeko, niinkuin sanot, me orjatin waimoinemme, lapsinemme, päästä teidän taiwaaseenne, jos uskomme Jumalan poikaan, niinkuin äitini lapsellisesti ja kaikesta sydämmestään uskoi häneen.“

„Voitte“, vastasi Sturmius, „sillä se on totinen sana ja kaiketi mahdollinen ottaa vastaan, että Kristus Jeesus on tullut maailmaan syntisiä wapahtamaan, orjia yhtä hywin kuin freiwesjä, herroja ja kerjäläisiä.“

„Di, kallis äitini, sittenhän sinäkin olet Jumalan ihanassa taiwaassa!“ huudahti Ottfrid aiwan ihastuffissaan. „Di, mikä ihmeellinen uskonto teillä kristityillä on! Minulle on mahdoton sitä vielä käsittää. Minun, wanhan miehen sydän on pakahtua riemusta, kun ajattelen, että todellakin löytyy Jumala, joka säälii köyhiä, orjatin, ja antaa heidänkin tulla taiwaaseensa. Ne

muutamia vuodet, jotka Jumala suo minun elää, tahdon nyt mielelläni kärsiä köyhyyden ja orjuuden raskaasta iästä, sillä sinun sanoistasi on sydämmeni tullut kewyeksi ja katseeni tähyttää selvästi iäiishyteen. Kiitos sinulle, Sturmius! Minusta tuntuu kuin en olisikaan enää orja, en, vaan olen vapaa mies, ylhäinen kuin herra, autuas kuin äitini." Niinkuin salama leimahtaa iltataivaalta, niin Sturmiusta hiljaisesti värähtäti, kun Ottfrid lausui sanat: „Kiitos sinulle, Sturmius!“ jotka hänelle muistuttivat hänen viimeistä untansa.

Kauvan oli jo yö lewittänyt synkän waippansa metsiin, kun molemmat miehet yhdessä lankešivat polwilleen. Sturmius kiitti Jumalaa hänen warjeluksestaan päivän kuluessa ja erittäin siitä, että oliwat saaneet kohdata toisiaan, jonka ohella hän hartaasti rukoili Herraa yhä enemmän wahwistamaan tuon weljen sielua Kristuksen tuntemisessa ja kääntämään kaikki pakanat Saksanmaan äärišsä. Kun Sturmius sitten alkoi rukoilla: „Isä meidän, joka olet taiwaisša,“ ja hitaasti ja juhlallisesti lausui rukouksen toisensa perästä, silloin Ottfrid kumartui yhä sywemmälle maata kohti. Rukouksen woima häntä liikutti ja hartausko, wai muistoto siitä, että hänen äitinsä monta vuotta sitten hänen kanssaan oli rukoillut tätä samaa rukousta, — kyynelet wirtasivat pitkin hänen poskiansa. Hetken perästä ojensivat molemmat äännettöminä toisilleen kättä ja laskeutuivat sitten pehmeälle sammalelle, joka lewisi kuin matto puusta puuhun.

Tuskin koitti aamuruusko, kun molemmat miehet nousivat, sekä tervehtivät toisiaan, niinkuin olisivat jo kauvan olleet toisiinsa ystävyhden siteillä kiintyneet.

„Minä tulen kanssasi kristittyjen luokse!“ huudahti Ottfrid. „Kristittynä tahdon tästä lähin elää, kristittynä kuolla. Tänä yönä on minulle selwinnyt, ettei orjuus ole yhtäpitävä kristinuskon kanssa. Jumalan edessä ovat herrat ja palvelijat yhtä ja tekivät samalla tavalla syntiä häntä vastaan; molemmille kuuluu armon sana Jeesuksesta Kristuksesta. Walhalla ei ole ainoastaan uroita ja ylhäisiä herroja warten. Sama taivas odottaa kaikkia, jotka uskovat Kristukseen. Weljeni, elä kiellä pyhittäni: anna minun seurata sinua!“

Sturmius pudisti päätään. „Sinä olet oikeassa, kallis ystävä ja weli; orjuus ei voi olla yhtäpitävä sen uskon kanssa, joka kaikelle maailmalle saarnaa wapahtajasta. Orja on ihminen niinkuin hänen herransaakin; hänellä on kuolematon sielu niinkuin täälläkin. Mutta, rakas weli, kenen on se hewonen, jonka selässä ratsastit joen yli? Kenen ovat aseet, joita pidät? Kenen ne waatteet, jotka ovat ylläsi? Ne ovat herrasi. Sydämeni wuotaa werta, kun minun jälleen täytyy antaa sinun mennä pakanalliseen linnaan, uuteen orjuuteen. Mutta mene wain! Nestä orjuudestasikin kohtalosi kristillisellä kärsiwällisyydellä ja nöyryydellä. Sielusi on kuitenkin vapaa! Glä wain anna sen tulla synnin orjaksi. Palwele Jumalaa

sydämmellisessä uskos ja rakkaudessa kaikkia ihmisiä kohtaan. Niin totta kuin Jumala suo armonsa ja antaa sen pyhän toimen menestyä, jonka tähden minä waellan tämän erämaan läpi, niin orjuuden kahleet piakkoin katkeawat koko Saksanmaassa. — Rikkaita ja köyhiä, palvelijoita ja herroja on aina olewa, mutta rikkaat ja herrat huomaawat kerran, että köyhinkin on ihmisen weli ja kanssaperillinen ijankaikkiseen elämään, ajatellen Aristuksen sanoja: „Mitä te teette yhdelle näistä vähimmistä minun weljistäni, totisesti, sen te teette minulle!“

He istuivat syömään eineleipäänsä, ja lähellä olewa lähde antoi heille hyvännakuista juomaa. Dttfrid oli waipunut hiljaiseen mietiskelyyn; hän ei nähtävästi vielä ollut tullut siihen wakaumukseen, että hänen tuli palata orjanpalvelukseen.

Hetken perästä sanoi Sturmius: „Minä etsin kaunista awaraa laaksoaikkaa, jossa on hedelmällinen maaperä, raitis ilma, runsaasti hyvää lähdevettä ja joka on suojattuna tulwilta. Sinä ehkä voisit neuwoa minulle semmoisen paikan.“

„Kas tuolla,“ huudahti Dttfrid, „tuolla joen toisella puolella lewiää Fulda-laakso pitkänä kaarena; siellä sinä warmaan löydät, mitä etsit. Täällä nimitetään sitä seutua Sichel'iksi. — Mutta minun pitää kiirehtiä herrani luo. Voi hywin! Taiwaallinen Isä antakoon toimillesi menestystä!“

He syleilivät toisiaan jäähyväisiksi. „Jos Jumala suo,“ huudahti Sturmius hywin liikuttuna, „emme tänä päivänä ainiaaksi eroa, waan

tapaamme toisemme jälleen. Jumalan tiet ovat usein ihmeelliset.”

„Kiitos, Sturmius,“ vastasi Ottfrid. „Sinä olet johdattanut minut äitini Jumalan ja vapah-tajan luo. Nyt minäkin uskallan toivoa saavani sijaa Jumalan ihanassa taiwaassa — —.“ Hän ei woinut sanoa enempää, vaan nousi hewosensa selkään ja ratsasti äkkiä sieltä kotiinsa päin. Muu-taman sadan askeleen päässä, käänsi hän vielä kerran hewosensa ja huusi Sturmiukselle, joka kat-seli hänen jälkeensä: „Kiitos sinulle, Sturmius!“ Sitten hän katosi wiidaktoon, joka ympäröi noita korkeita puita.

II.

G i c h l o h ' i s j a .

(743. 744.)

Tuntia myöhempään kulki Sturmius uskollisen eläimensä kanssa Fuldan kahluupaikan yli ja tuli oikean-puoliselle rannalle. Laajalti lewisi laakso, jossa kasvoi ihania pyökkejä. Idästä länteen, Fuldaan päin juoksi puro, jonka kirkaassa wedessä olevia kiviä aurinko walaisi. Muutamien satojen askeleiden päässä kohtasi hän awonaisen paikan metsässä. Täällä pulppusi monta wesirikasta lähdetä maasta. Maanlaatu oli hywin hedelmällisen näköistä. Hän tarkasteli miten kaukana tuo paikka oli joelta päin; oli luultawa, et-

tei tulwawesi nousi sinne asti. Sitten kulki hän laakson ristiin rastiin. Täällä löytyi kaikki mitä hän etsi. Häntä miellytti erittäin kaukaa häämöittävä, Rhön-wuorten omituisesti keilamaiset huiput mustansinisine basalti-kivineen. Kun hän illan juussa asetti kuntoon yösiijansa tuon aukeaman rajalla, oli hän täysin wakuutettu siitä, että hän oli löytänyt sen paikan, joka parhaiten soveltui hänen tarkoitukseensa, ja sen tähden hän laskeutui lewolle, mieli täynnä kiitollisuutta Herraa kohtaan.

Kaksi päivää myöhemmin oli Sturmius palannut towereinsa luo edellä mainittuun erakkomajaan, ja jo seuraavana aamuna Seelheimiin, jossa Bonifacius nyt oleskeli. Jo wiikon perästä lähti sitten sanansaattaja Bonifaciuksen puolesta tuon woimakkaan, kuninkaallisella wallalla hallitsewan majordomuksen (huoneenhaltijan) Pipinin hoviin, joka kaksi vuotta sitten oli perinyt isänsä, Kaarle Martelin, wiran ja arwon ja joka aina oli suosinut Bonifaciuksen toimia. Bonifacius pyysi nyt sitä sydänmaan palstaa, jota nimitetään Sicheloh'iksi, ja mielellään myönsi Pipin hänelle sen kahdeksan tuhannen jalan lewydeltä läpimitaten. Mutta kun monet feudun aatelismiehistä tahtoivat omistaa tämän paikan metsästyksalueeseen, lähetti Pipin kuninkaallisen sanansaattajan heidän luokseen, ja he suostuivat heti luopumaan oikeudestaan.

Seuraavana vuonna 744 12 päivänä maaliskuuta lähti Sturmius jälleen seitsemän benedik-

tiläis-munkin kanssa Eichlohiin. Jäätävä pohjatuuli heitti lumihiuteita heidän silmiinsä, kun he ottivat paikan haltuunsa ja wihtivät sen pyhään tarkoitukseen. Sitten he kaasivat ensimmäisen, korkean puun erämaassa, weistivät siitä suuren ristin ja rakensivat majansa sen ympärille. — Kova ja waiwaloinen työ oli näiden kahdeksan miehen tehtävänä. Kun he aikaiseen aamulla olivat rukoilleet aamurukouksensa, lähtivät he ulos myrskyyn ja tuuleen. Erämaan jättiläispuut kaatuivat heidän woimaffaista istuistaan, metsäaukeama laajeni yhä. Yön tultua he jälleen kokoontuivat majoihinsa pitämään yhteisiä rukouksia ja lepäämään.

Eräänä lauwan kaiwattuna kewätpäivänä toukokuussa tuli Bonifacius itse sinne ja hänen kanssaan kassitymmentä salwumiestä ja muuraria. Monta härkien wetämää kuormaa, joissa oli wenhä- ja ohrajäkkeljä, tuotiin nyt ensikerran tähän erämaahan. Toisissa waunuisissa oli kauniita hedelmäpuita, niin, wieläpä muutamia jalon wiiniköynnöksen taimia, kaikki hywin käärittynä sammaliin ja olkiin. Nyt syntyi elämää ja liikettä Eichlohissa. Bonifacius, Sturmius ja taitawin noista käsityöläisistä mittasivat ja merkitsivät kirkon ja luostarin, lato- ja nawettarakennusten sekä hedelmä- ja köykkipuutarhan paikan. Riwakaasti käwi kirkon rakentaminen, ja samalla kaiwettiin puutarhaa, johon kylwettiin kaikenlaisia wihannekkia. Täällä istutettiin hedelmäpuita, tuolla pystytettiin seipäitä wiiniköynnökkiä warten, tuolla taas

hynnettiin metsämaata. Ja kaikkialla Bonifacius Sturmiuksen kanssa, milloin opettaen, milloin ottaen vastaan opetusta, liikkui sisällinen ilo sydämessä ja ystävällinen sana jokaiselle. Gräälle, pohjan puolella kohoavalle kuffulalle oli Bonifacius rakentanut itselleen majan, josta hän saattoi nähdä koko wilkasliikkeisen laakson sekä ihastella näköalaa Rhön-wuorten puolella, joita peitti pyökkinetsien vaitis vihanuus. Ja kun hän tahtoi rutoilla yffinäisyhdessä, oli muuan pieni hiljainen paikka kuffulan juurella hänelle erittäin rakas.

Kesä kului ahkerassa, waiwaloisessa työssä. Sadosta saattoi toivoa hyvää ja kaikki hedelmäpuut olivat juurtuneet. Kirjko oli ulkonaisesti melkein valmis. Koko laakso oli kewään kuluessa kokonaan muuttunut. Siinä, missä muutamia kuuksusia sitten jättiläistammet ylenivät, siellä leikattiin nyt sirpillä wehnää, ohraa ja kauraa. Siinä, missä vielä kewään kuluessa karhut ja sudet oleskelivät, siellä kaikui nyt pyhät laulut.

Tähän aikaan warustautui Bonifacius jälleen lähtemään tuosta hänelle rakkaaksi käyneestä, erämaan keskellä olewasta Gichlohista.

Niinpä istui hän eräänä iltana karkeasti weistetyllä penkillä majansa edessä. Hänen wieressään oli kauniilla käsialalla kirjotettu kirjakäärö, josta hän äsken nähtävästi oli lufenut. Hän katseli miettiwäisenä, kuinka laskeuwasta auringosta alituisesti wirtasi uusia säteitä maahan ja kuinka ihana sädekehä pyhimysloiston tawoin sitä ympäröi.

„Ihmeellinen wäri! loiste!“ huudahti Bonifacius Sturmiukselle, joka samassa lähestyi. „Ah, kunpa vielä minustakin vanhasta miehestä muutamia- kaan tuollaisia säteitä loistaisi Saksan saloihin! Winfridiksi nimitti isäni minut, kun minua kas- teessa kannettiin Herran Jumalan eteen. Mutta en minä ole rauhaa saanut; alituisia taistelua on elämäni ollut. Usein on elämäni ilta ollut sen tien kaltainen, joka johtaa tämän erämaan halki ja jota nimitetään — „rainvaamattomaksi.“ Olen taistellut pimeyden valtoja vastaan, jotka hallitsewat pakanamaailmaa; taistellut maisja, joissa vielä pakanallinen epäjumalanpalvelus ja pakanallisten pahennusten yösinnut liitelewät; taistellut jokaisesta yksittäisestä sielusta, jonka olen tahtonut voittaa pimeyden ruhtinaan wallasta, niinkuin isä ajaa takaa sitä, joka on ryöstänyt hänen lapsensa. Olen taistellut harhaoppia ja wääriä opettajia vastaan, taistellut sitä raakaa wallattomuutta vastaan, jota wallanpitäjien puolelta usein harjoitetaan alhaisista kansaa kohtaan. Niin minun on waikkakin raskaalla mielellä tähtynyt taistella maallisia esimiehiäni, esim. Kaarle Martelia ja nyt Pipintä vastaan, jotka owat tahtoneet wäärinkäyttää pyhää uskontoamme waltiollisiin tarkoituksiin. Minun on myös tähtynyt asettua hengellisiä esimiehiäni vastaan, sillä ei Roomassakaan ole kaikki niinkuin olla pitäisi apostoli ruhtinaan Pietarin haudalla. Minulla on se wakaumus, että paljon pakanallista sekasotkua siellä vielä löytyy. Röhrät waroitukseksi sen

johdosta eivät myöskään ole tuottaneet odotettua menestystä.”

Thmetellen katseli Sturmius suuresti kunnioitettua opettajaansa, kuunnellen hänen sanojaan; hän ei koskaan ennen ollut kuullut hänen niin puhuvan.

Bonifacius ojensi hänelle kätensä sanoen: „Sinulle, rakas oppilaani, vain sinulle uskon huoleeni, suon sinun katsahtaa usein murheelliseen sydämeeni. Enhän tiedä, vanha mies, kuinka pian Jumala näkee hyväksi kutsua minut pois maailman taistelusta riemuitsemaan taivaan valtakuntaansa. Ja kuitenkin haluaisin mielelläni ennen kuolemaani raiwata tietä maailmassa Jumalan ylemille palastusaikeille ihmisten keskuudessa. Sinut, nuori welsjeni, olen valinnut käymään tämän pyhän sodan etunenässä ja kantamaan Jumalan valtakunnan lippua.”

Bonifacius seisahdui ja wiittasi vielä nöyrässä asennossa olewalle Sturmiukselle, että tämä istuisi hänen wieresfään olewalle penkille. Aurinko oli laskeutunut. Tuu heitti ensimmäiset, himmeät säteenjä erämaan lehtimetziin. Ilma oli lämmin; wain silloin, tällöin henkäili wiileä tuulahdus wuorilta päin.

„Tuule, minun poikani,” jatkoi Bonifacius hiljaisella äänellä. „Tahdon antaa sinun luoda silmäyksen sisimpiin ajatuksiini ja aikeihini. — Meidän täytyy ensiksi ja etupäässä rukouilla sitä ja tehdä työtä siihen suuntaan, että sokeat pakana-
raukat, epäjumalain sijasta palwelisiwat ainoaa,

elävää Jumalaa, joka wallitsee korkeudessa, ja että he uskon kautta korkeasti ylistetyn Jumalan ja Marian poikaan tulisivat ijäti onnellisiksi. Luostari tuolla alhaalla laaksoissa on olewa tämmöisten rukousten ja tämmöisen työn ahjona. Se ei tule olemaan asuntona laiskottelijoille, waan ahkerimmille, hurstkaimmille ja oppineimmille Jumalan waltakunnan lewittäjille. Ajattelen koko Saksanmaalle tätä luostaria walon liedeksi, jonka muureja nyt öinen werho peittää. Taiteen ja tieteen aarteita on täällä hoidettava ja asetettava Jumalan palvelusta edistämään. Jaloimmat ja parhaimmat Saksan nuorisosta saawat täällä opetusta jaloimmilta ja parhaimmilta tiedemiehiltä, jotta he sitten kirkon ja waltion palveluksessa wuorostaan hoitaisivat ja edistäisivät kaikkea jaloa, suurta ja kaunista. Se on olewa samassa lähetykslaitos, niinkauwan kun pakanoita löytyy Saksassa; ja jos se työ täällä päättyy onnellisesti, silloin näistä hiljaisista laaksoista Jumalan miehet lähtewät muihin germanilaisiin ja slaawilaisiin maihin, lewittäääkseen kaikkialla iloista sanomaa Kristuksesta, maailman wapahtajasta. — Tämä luostari erämaan hiljaisuudessa on jo monta vuotta ollut pyrintöjeni päämaalina, jonka ympärillä ajatukseni päiwin ja uneni öisin owat pyörineet. Tämä luostari on olewa kaiken hengellisen työn keskuksena, ei wain yksityisessä hiipakunnassa eikä yksityisessä maassa, waan kaikkein Europan kansojen, ja jos mahdollista, koko maailman kansojen seassa. Niinkuin kerran Aleksand-

riasta lähetettiin saarnaajia itämaille, ja Irlan-
nin rannikolla olevasta Jonan saaresta Rans-
kaan ja Saksaan, niin tästäkin luostarista wie-
lä suuremmissa määrässä lähetetään saarnaajia
Euroopan kansoille. Ulkoon sentähden sitä asetet-
tako yksityisen piispan vallan alaiseksi; Pietarin
istuin vain on olewa ylempänä tätä luostaria.
— — Tässä paikassa lewätkööt luumi suureen
pääsiäisaamuun asti. Tämä luostari on minun
rakkain lapseni.”

Vanha Bonifacius, jolta muuten ei sanoja
puuttunut, waiheni nyt hyvin liikutettuna. Hänen
kaswonsa oliwat ikäänkuin kirkastuneet ja Elian
tuli loisti hänen silmistään. „Sen Jumala suo-
koon, amen!” lisäsi hän sitten kowalla äänellä.

„Amen!” wastasi Sturmius, joka oli istunut
hiljaisena ja hartaana armoisan piispan wieres-
sä, kuunnellen hänen puhettansa.

Oli melkein sydänyö, kun he erosivat toisistaan.
Seuraavana päivänä jätti Bonifacius hiljaisen
kotinsa Eichlohissa.

III.

Tullifeld'isja.

(744).

Koin päivän matkan päässä Eichlohista ja sen hiljaisesta luostarista itäänpäin on maakunta Tullifeld, johon kuuluvat Rhön-wuorten kukkulat Fulda-laakson ympärillä ja itse jokilaaksoin.

Näillä tienoin on meidän päiviin asti säilynyt muistomerkkejä pakanuuden ajoilta. Eräässä paikassa, jossa nyt on kylä ja kirkko, pitäjän wapaat miehet miekka kädessä sääsivät oikeutta taiwasalla. Wasta 60 vuotta myöhempään, Kaarle Juuren aikana, muutettiin tämä wapaa kansan oikeus siten, että tuo kuninkaallinen maatuomari asetti lautamiehiä. Siellä on vieläkin nähtävänä korkea patjas, jonka luona muinoin oikeutta käytiin ja uhria toimitettiin. Uina yhdeksäntoista vuosijataan asti on säilynyt monta tapaa, jotka osoittawat, ettei tätä patjasta sallittu mitenkään häväistä. Ulempana laaksoissa wajemmassa puolella oli pyhä puisto ja pakanallinen uhripaikka. — Wuorten huipuilla oli linnoja, joista vieläkin löytyy jäännöksiä. Lähellä pyhää puistoa laakson oikealla puolella, korkealla wuorella oli linna Rithardishusen. Siltä paikalta on lauea näköala pitkin Fulda-laaksoa, niin, melkein yli koko Tullifeldin.

Tässä linnassa asui kuuluisa suku. Sen isäntiä, jotka monta vuosijataa omistiwat linnan,

pidettiin suuressa armossa koko paikkakunnalla. Heille kuului laakeita maa-aloja, sekä suuri määrä talonpoikia ja orjia; kauwas erämaihin ulottui heidän metsästyksalueensa.

Erso, tuo vapaasukuinen linnanherra, oli rohkea ratsastaja ja urhoollinen sotasankari, joka usein oli kuoleman uhalla taistellut karhujen kanssa ja pistänyt lyhyellä miekallaan niiden sydämeen kuolinhaavan. Hän oli pitkä ja voimakas, oikea satjalainen wartaloltaan; hänellä oli siniset silmät ja waalea tukka, jota hän ei heimolaisensa tavoin pitänyt lyhyeksi leikattuna ja päällä solmuun sidottuna, waan niinkuin frankkilaiset pitkänä, paksuina kiharoina.

Erso ei ollut vielä kauwan ollut linnan ja wanhaperintömaan herrana. Hänen isällään oli näet ollut ylin walta, kunnes tämä eräänä päivänä oli waipunut sananjaloista ja sammalista tehdylle wuoteelleen, jolloin hän oli kutsunut orjan ja käskennyt tämän läwistää hänet keihäällä. Hän ei siis ollut kuollut kunniaattomasti tautiin ja wanhauuden heikkouteen, waan awonaiseen haawaan. Uskollinen, kunnon Erso oli vastaanottanut tämän sanoman suurella ilolla, sillä nythän hän tiesi, ettei hänen isänsä sielun tarwinnut yhdeksän päivää ja yötä waeltaa pimeitä laaksoja, kunnes tulisi Tuonelan wirralle ja, sen sillan yli päästyään, korkean ja hirmuisen jumalattaren Hel'in waltakuntaan, jonka asunnon nimi on Kurjuus, jonka pöytänä on Nälkä, jonka huoneen kynnys on nimeltä Vankeemus, jonka wuoteena on Huo-

li ja jonka värinä on Rakastuminen. „Jumalille kiitos,“ huudahti Erfo, „siitä että rakkaan isäni sielu on mennyt Walhallaan!“ Isän ruumis ja hänen lempihewosensa ja osa aseista poltettiin sitten korkealla rowiolla, ja uurna, jossa tuhka säilytettiin, laskettiin maan poween pyhässä puistossa Zuldan toisella puolen. Gaudalle tehtiin sukukumpu ja pyhiä uhria toimitettiin sankarin sielulle, sillä uskottiin, että se nyt oli Walhallan ihanassa, kultaisilla waakunakilwillä ja aseilla koristetussa salissa, jossa oli wiisijataa neljäkymmentä porttia. Niemuiten sota-innoista hän nyt taisteli joka päivä lakealla kentällä jumalien ja rohkeiden uroiden kanssa; illalla palasivat nämä uroot takaisin Walhallaan, jossa he iloisesa pöytäkummasa nauttiwat kallista jumalten juomaa kultaisista maljoista, söiwät paistettua karjua, joka kuitenkin joka aamu oli jälleen kokonainen, sekä Zdumin omenoita, jotka antoiwat ikuisia nuoruutta, ja sillä aikaa lauloiwat runoilijat korkeain jumalain ja urhoollisten sankarien kunniaksi.

Niin oli sitten Nithardishusenin linna maineen ja wäkineen tullut wanhimman pojan Erfon omaisuudeksi. Se oli auringon antama läänitys; ei lukaan ihminen, ei herttua, eikä kuningas ollut läänittänyt sitä näille aatelimiehille, waan he omistiwat sen ikimuistoisista ajoista asti auringon lahjana; suuri auringonjumala Ddin yksin oli heidän lääniherransa.

Nithardishusenin linna, tuo korkeä kalliowarustus oli komea rakennus. Se oli rakennettu mah-

tawista kalliolohkareista ja jättiläistammeista. Siinä oli awara sali ja muutamia kammioita, joissa aseet ja juoma-astiat loistivat seinillä. Mainittuun, warsinaiheen linnaan kuului vielä naisten rakennus, jossa linnan rouwa ja muut naispuoliset perheenjäsenet oleskelivät, kehräsivät, pesivät, keittivät ja toimittivat muita naisten askareita. Linnan toisella puolen olivat palvelusväen ja muutamain orjain huoneet. Osaksi kalliioihin hakatuissa kellareissa säilytettiin sima, joka suuresti oli saksalaisten lempijuoman, oluen kaltaista. Pihaa ja pientä puutarhaa ympäröi korkea muuri, joka oli rakennettu päällekkäin asetetuista kalliolohkareista. Sen ulkopuolella ympäri linnaa oli syvä wallihauta.

Perintötilan lato- ja tallirakennukset olivat wuoren rinteellä. Orjat toimittivat maanwiljelyksen ja karjanhoidon.

Erään toisen linnan oli Erso jättänyt nuoremman welsensä Egonin haltuun. Tämä oli keran ankaraassa taistelussa metjänsien kanssa katkaisut toisen käsiwartensa, jonka tähden hän ei ollut mennyt sotapalvelukseen, waan isiltä perityn tawan mukaan, joka täällä pyysi kauwemmin kuin muualla, oli hän isän ja welsjen holhouksen alla.

Ersoilla sitä vastaan oli puoliso ja lapset. Hänen waimonsa Jora oli frankkilaisen wapaasukuisen von Hennebergin rakas tytär. Syntymälinnassaan Hennebergissä oli hän kaswanut urhoollisen isänsä Popon ja hellän äitinsä Juttan uskollisessa hoidossa, wiettäen aikansa iloisisa leikeissä, wärt-

tinän ääressä sekä ahkerassa työssä keittiössä ja kellarissa. Hän oli taitava vaatteiden valmistamisessa, osasi tehdä oivallista simaa ja oli varsinkin hyvä laulamaan vanhoja sankari- ja kansanlauluja. Tämän kuuluisan nimen naisperillinen oli näin kaunistuksena seudun neitosten joukossa. Kun Erso näki hänet ensi kerran, oli suloinen kewät aika, ja hän itse oli kuin ihana kewät kukka-nen alkaessaan suuressa epäjumalten juhlassa leikkisarten kanssa piirihyppyn. Lemmenkukalta oli hän saanut sinen silmiinsä, päivänpaisteelta kaswojen iloisuuden, kielolta ja lumikaunokilta käytöksensä hienouden ja taimaan linnuilta oli hän oppinut laulunsa. Silloin Siogna (enssi Lemmen jumalatar), joka kuuluu Freijan seurueeseen, kiinnitti Ersen sydämmen Hennebergin ihanaan tytärtäreen. Kun kewät jälleen koitti, tuli eräänä onnea ennustawana päivänä Erso jalosukuisen isänsä ja komean seurueen kanssa jälleen Hennebergiin. Ersen isä ei turhaan pyytännytään pojalleen vanhan asetoverinsa Popon tytärtä. Zoran isälle lahjoitti hän sitten erinomaisia aseita ja äidille antoi hän hohtawaa: walkeista palttinaa ja muita lahjoja. Dihlautuneet antoivat toisilleen kättä ja suuta ja waihtoivat formuksia wanhempien ja uhripapin läsnäollessa, ja Zora antoi vanhan tawan mukaan puolisolleen muutamia aseita merkiksi siitä, että tämä nyt kantaisi aseita hänen puolestaan ja wahwalla kädellä puolustaisi ja suojelisi häntä. Nyt seurasi riemulliset juhlapäivät. Wanhempain, siskojen ja ystäwien läm-

pimäin onnentoivotusten seuraamana lähti Jora sitten puolisonsa Erson, sekä tämän isän ja seurueen kanssa, uuteen kotiinsa Nithardishusenin linnkaan. Täällä oli hän nyt asunut kymmenen vuotta uskollisena puolisona ja äitinä, ahkerana ja huolellisena emäntänä ja Tullifeldin kaikkein kunnollisimpänä rouvana.

IV.

S a n t a r i e l ä m ä ä .

(745.)

Oli ihana talviaamu alussa vuotta 745. Lunta ei ollut erittäin paksulta. Pakkanen oli keskinkertainen. Pilvet taivaalla eivät ennustaneet lumituiskuja sinä päivänä. Nithardishusenin linnassa oli suuri jali hywin lämmitetty, sillä aikaisesta aamusta asti leimusi mahdollottoman suuria pyökkiruunkoja takassa. Mutta Jora ei nyt istunut kunnia-sijallaan takkavalkean ääressä. Hänellä oli tänäpäivänä paljon toimittamista huoneissa, keittiössä ja kellarissa, hänen tuli pitää silmällä orjaa, joka seisoi tulen ääressä ja käänteli paistinwarrasta, sekä katsoa lapsia, jotka häärasivät naistenhuoneissa.

„Sinä olet karhu,“ huusi wanhin poika Nithard welselleen Mantolle; „minä pistän keihään sinuun, että kuolet ja wedän sinut veellä kotiin.“

„Ei“, huusi pienokainen, „ole sinä jättiläishärkä; sinä karfaat minun päälleni, silloin minä

juoksen puun taakse ja pistän wäkipuukon sinun kylkeesi, raiwoistuneena käännyt sinä minua kohti, mutta sitten kaadut kuolleena maahan."

Näin jatkettiin hetken aikaa rajua leikkiä, milloin naurettiin, milloin itkettiin hiljaa, jotta äiti ei sitä kuulisi, sillä äiti ja isä opettivat, ettei poikien, joista piti tulla sankareita, pitäisi itkeä minäkään kivan tähden.

Suolenpäivän aikaan tuli orja ja ilmoitti, että joukko ratsumiehiä lähestyi wuorilta Suldan toisella puolella. Ne olivat Tannin wapaasukuisia. Nämät tosin eivät woineet niinkuin Nithardishusenin, von Hennebergin ja monet muut suvut laskea polwilufuansa suorastaan jumalista, mutta heillä oli kuitenkin monta maatilaa, heidät otettiin mielellään vastaan toisten wapaasukuisten luokse ja he olivat rohkeita uroita, metsämiehiä ja juomaweikkoja.

Hetken perästä tuli vielä muita wapaasukuisia hyrraata ja terwehdyksiä huutaen usealta taholta. Ne ajoivat kowaa wauhtia, jotta eivät tulisi viimeisinä iloiseen metsästys- ja juomaseuraan.

Ultapäivällä tuli vielä jono ratsumiehiä pitkin Sulda-laaksoa. Hitaasti kulkiwat hewoset eteenpäin, waikka ne aamulla aikaiseen olivat hirmuneet innoista; sillä pitkä ja hyvin waiwaloinen matka wuorien yli oli niitä uuvuttanut. Wäsynneiden hewosten selässä istui kuitenkin reippaita, nuoria, woimakkaita miehiä Hennebergistä, liimanrouwa Zoran welsjiä. Iloisesti ja sydämmellisesti vastaanotettiin ensimmäisetkin wieraat,

mutta nyt vasta kaikui ilohuutoja linnassa, kun nämä viimeiset tulijat saapuivat. Lapsetkin juoksivat heitä vastaan ja saivat kufin lahjansa: isomat pojat kaffi puhvelihärän sarwea; wiisivuotinen Megingotz kauniisti palmikoidun ja maalatun piiskan; ja äitinsä kuwa, tuo tuskin neljää vuotta täyttänyt pieni Zora, sai nauhan hohdawan walkeita willisian hampaita, jonka hän ylpeänä heti kietoi faulaansa.

Wieraat ottivat yltään paksumat karhunnahkaturkkinsa ja wahvistivat itseänsä woimakkaalla karhunlihalla; kauniisti kirjailut, simalla täytetyt juomasarwet kiertelivät miehestä mieheen ja edes takaisin häärivälle linnanrouwalle kaikuiwat runsaat kiitokset joka taholta. Kun sitten ilta tuli ja kun juomasarwi yhä useammin tyhjentyi ja wastaukset käwiwät yhä kowemmiksi, wetäytyi linnanrouwa naisten kammioon. Mutta vielä myöhään yöhön tunkentui miesten nauru ja iloiset woimakkaat laulut hänen hiljaiseen suojaansa. „Sotaa, sotaa“, kuultiin heidän laulawan, „ettei miekka ruostu; sotaa, sotaa, ettei sorru miehen kunto. Sotaa, sotaa!“ Kaffi wanhaa miestä heitti myös arpaa kauniimmasta hewosesta, joka heillä oli, taikka kauniimmasta aseesta, joka riippui kotona linnanseinällä.

Kun aurinko, Odinin iso silmä, walaisi talwimaisemaa, oli jo tuo wäsymätön Zora rouwa jälleen tähdessä työssä. Miehетkin nousiwaat aikaiseen ylös, sillä iso metsästys oli määrätty siksi päiväksi ja oli lähdeittävä aikaiseen liikkeelle, jotta saalista saataisiin oikein runsaasti. Kun

eine äkkiä oli syöty ja runsaat eväät oli annettu orjille, lähtivät kaikki suurien susikoirien kanssa metsästys-retkelle Fuldan oikealla rannalla olewille wuorille.

Jo oli moni metsän-otus saanut surmansa. Oli noustu erään wuoren äkkijyrkälle huipulle, kun suuri jättiläishärkä, jota talonpoikien kovat huudot ja rummun lyönnit wuoren eteläpuolella oliwat peloittaneet, juostessaan pohjoista kohti, äkkiä ryntää Erfoa vastaan. Tämä juoksee nopeasti erään puun taakse, härkä menee ohi ja kohta syötsee se kowasti mölisten toistatataa jalkaa korkealta, äkkijyrkältä wuorenrinteeltä alas. Mutta Erfofin horjahtaa ja wain toisella kädellä kannattaa hän enää itseään eräästä tammen juuresta; hänen allaan ammottaa sywä kuilu. Silloin tulee orja, nimeltä Wetzel, kiruhtaen ja näkee Erfon awuttoman tilan. Towerit eiwät ole kuulleet Erfon hätähuutoa. Raiwoisa ilo kumastuu orjan kaswoissa. Hän kyllä woisi ojentaa käteensä herrallensa ja auttaa hädässä olemaa. Mutta wiha ja kosto walloittawat äkkiä hänen mielensä. Turhaan rukoilee hänen herransa häneltä apua; turhaan wannottaa hän häntä kaikkein jumalien ja jumalattarien nimesä, wetämään hänet ylös, eikä jättämään häntä kunniantomaan fuolemaan.

„Mitä wapaasukuinen, joka polwentuu jumalista, tekee köyhän orjan awulla, jota hän ryösti ja löi ja jota hän piti halwempänä kuin susikoiraa?“ huutaa Wetzel iwaten ja wihoissaan. „Et sinä ole näkewä Walhallan hallitusistuinta. Et

sinä saa Walthyriain käfistä vastaanottaa kallista simaa, et taistella jumalain ja sankarien kanssa. Sillä sinä et saa kuolla urosten tavalla, waan niinkuin tuo pudonnut härkä pitää sinun murtaa niskasi. Orjien ja kaikkein kurjien pahantekijäin kanssa, jotka owat tehneet konnaitöitä, pitää sinun wiettää elämäsi Helin pimeässä, ilottomassa waltakunnassa." —

Zulma tuska kuwastuu awuttomassa alasriippuwan Orson filmisä, sillä hän tietää hywin, että orja on oikeassa. Hänen kätensä on melkein jäykistynyt. „Äitisi rakastawan sydämmen tähden, auta minua!“ huutaa Orso.

„Äitini sydämmen tähden, sanot sinä? Ettekö te ole, te ylhäiset ryöwärit, sinä ja isäsi, ryöstäneet minulta äitini ja siten ehkä murtaneet hänen sydämmensä? — — — Nyt olen sinun herrasi, sinä olet minun orjani. Siis, kuole sinä!“ — ja samassa lyö Wetzel maahan pudonneella wäkipuukolla hänen kättänsä — — — se irtautuu juuren ympäriltä ja Orso suiistuu kuluiun. „Jorra!“ huutaa hän pudotessaan — — — sitten on kaikki hiljaista.

„Di, mikä onnettomuus!“ huusi orja kowasti, nopeasti kiiruhtaen aatelmiehesten perässä, jotka jo oliwat wuoren eteläpuolella. „Di, jalot herrat, minkä onnettomuuden owatkaan tämän wuoren pahat haltijat saaneet aikaan!“ ja sitten hän fertoi, että hän oli etsinyt herraansa, mutta oli wain löytänyt jäljen muutamasta paikasta, jossa tämä luultawasti taistellesaan karhun tai jätti-

läishärän kansja oli suistunut alas. Peljästyks täntti kaikkein herrain sydämmen; jokainen riensi onnettomuuden paikalle, jossa kaikki osoitti orjan sanain todenmukaisuuden. Suuren kierroksen kautta astuttiin alas jyrkkää wuorta, Wetzel yhä wain toisten etunenässä. Härkä löydettiin kuolleena ja sen päällä Erso; heikosti hän vielä hengitti. — — — Hän pantiin äkkiä kokoonkyhätylle parille, ja sitten lähti surusaatto liikkeelle linnaa kohti. Kerran tuli Erso tajuntaan ja mainitsi silloin heikolla äänellä Wetzelin nimeä. Tämä kutsuttiin heti paikalle, mutta ennenkuin hän ehti sinne, oli Erso jälleen mennyt tainnoksiin. Kun illalla huudettiin orjaa, ei häntä mistään löydetty. Hän oli nähtävästi yleisen setasorron wallitesja lähtenyt pakoon, kun oli nähnyt, ettei Erson suu, niinkuin hän oli toivonut, ollut ainaijeksi wajjennut, ja niin oli hän wälttänyt kauheimman koston.

V.

Siljaista uskon-elämää.

(745.)

Rhön'en kauniimpia wuoria on Dreutsberg, jonka fransiskolais-luostariin joka wuosi tuhansia frankkilaisia toiwioiretkeilee. Silloin kakuu tuhansien pyhiinwaeltajien suusta ylistyslauluja luostarin kunniaaksi.

Tuolla vuorella hurmaava näköala palkitsee waeltajan waiwat. Hänen silmäinsä eteen lewiää melkein koko ala-Frankki lukuisine kylineen. Etelässä Main-joki kiertelee kuin hopeawhyö wiljawa wiinimäkien ympäröimää laaksoaan.

Itään, pohjoiseen ja kaikille ilmansuunnille ko-hoa mahtawia wuoria ja niiden välissä jokilaaksoja. Wuorilla on wanhoja linnoja ja linnain raunioito sekä monta historiallista muistomerkkiä wanhemmiltakin ajoilta.

Kreutzbergiä sanottiin ennen Aschbergiksi. Wuonna 745 asui tällä vuorella talossa, jota nyt nimitetään Kilianintaloksi mies, nimeltä Tudo ja hänen waimonsa Oda sekä kolme lasta. He oliwat wapaita talonpoikia. Mutta heidän peltonsa ja niittynsä eivät paljon tuottaneet, sillä talwi tuli aikaiseen ja lähti myöhään kewäällä. Puuta ja metjänriistaa oli sen sijaan yltä tyllin.

Ensimmäiset lämpimät toukokuun päiwät w. 745 oliwat käsisssä. Wuoren huipulla oli vielä lunta ja jäätä ja wiljawan Frankin asukkaat sanoiwat: „Köhn-vuorella on kolme-neljättä osaa vuotta talwea, eikä loppuaitana ole kesää ensinkään.“ Jo aikaiseen aamusta oliwat Tudo ja Oda olleet ahkerassa työssä. Woimakkaat härät ja lehmät oliwat saaneet tuoksuawaa heinää; härät oliwat jo ikeessä. Tuwan walkeaksi hangatulla pöydällä on keitettyä maitoa ja kowaa ohraleipää. Tudo ja Oda tulewat nyt sisään. Lapset juoksewat heitä vastaan, ojentawat heille kätensä ja filmistä loistaa rakkaus ja ilo. „Mistetty olkoon

„Jeesus Kristus!“ huutawat he yhdestä suusta aamutervehdykseksi vanhemmille, ja isä ja äiti vastaavat: „ijankaikkisesti Amen.“ — Kun lyhyt aamurukous sitten oli pidetty ja kaikki olivat syöneet kyllikseen maitoa ja leipää, meni Tudo pelolle ohraa kylwämään. Oda askaroi kotona, ja oli sitä aina työtä lapsillekin. Sitten mentiin puutarhaan. Seudun tawan mukaan, jossa jätetään kaikki puutarhatyö naisille, koi ja haravoi Oda puutarha-sorat ja lapset poimivat huolellisesti pois kiviä ja muita rikkoja. Päivällisaikaan tuli Tudo wetohärkinensä kotiin. Sydämellisesti rukoiltuansa Jumalaa, kaikkein hyväin lahjain antajaa, nautti sitten perhe yksinkertaisen, maitoruokia ja kauraleipää käsittävän päivällisteriansa. Taaskin ryhtyi sitten Tudo toisilla härillä kyntämään ja Oda ja molemmat nuoremmat lapset jatkoivat talous- ja puutarha-askareitansa. Wanhin poika sai seurata isäänsä ulos pellolle. Muuringon laskeuttua ja vanhempien uupuneina istauduttua illallisen jälkeen lauwitsalle takan ääreen, hyppäsivät heti molemmat suurimmat lapset, toinen seitsemän-, toinen kuusiwuotias poika, kiireellä isän polwelle ja pieni neliwuotias tyttönen kiipesi äitinsä syliin.

„Isä hyvä, kerro nyt!“ pyysivät pojat. „Kertomus, äiti rakas!“ huusi pieni tyttönen.

Niin kertoivat sitten vanhemmat wuorotellen, ja pieneissä, ahtaassa tuwasja tuntui takkawalkean walossa niin herttaiselta, kuin olisi siellä sisällä astellut Jumalan enkeli palmunlehdellensä wiuh-

tomaassa tyyntä rauhaa ja autuaasta iloa kaikkien sydämiin.

Isä kertoi siitä hiljaisesta, pyhästä yöstä, jona Kristus, Jumalan poika, syntyi maailmaan, kertoi paimenista kedolla, taivaallisista sotajoukoista ja niiden laulusta.

„Onko siellä kaukana myöskin niin paljon karhuja, kuin meidän vuorillamme?“ kysyi pieni tyttö, jolla istuessansa äitinsä sylissä oli tapana sulkea silmänsä karhuista, susista ja metsähäristä puhuttaessa.

„Ei, lapseni,“ vastasi isä, „sellaisia siellä ei ollut; mutta siellä oli ihmisiä, jotka olivat susien ja karhujen vertaisia pahuudessa, sillä he wäijyivät rakkaan Jeesuslapsen henkeä ja monta lasta surmattiin Bethlehemissä, kuten teille kerran ennemmin olenertonut.“

Myöskin äiti kertoi Jeesuksesta, hänen rakkautestaan ja laupeudestaan köyhiä ja sairaita kohtaan ja hänen kärsimyksistään sekä kuulemastaan. Sen jälkeen kertoi taaskin isä:

„Siihen aikaan, kuin teidän isänne iso-isä oli noin kolmentymmenen vuoden vanha, olivat ihmiset kaikkialla tässä maassa jokoita pakana-raukkoja, jotka palvelivat monia epäjumalia, niin, jopa toisinaan uhrasivat ihmisiäkin. Silloin saapui tänne pyhiä Jumalan miehiä kaukaisesta saaresta. He olivat kilian ja hänen seuralaisensa. Varmaankin toista vuotta asuivat he tässä talossa iso-isän vanhempain luona, ja aina, kun Hollan epäjumalanjuhlaa tuolla ylhäällä vuorella wietettiin, saar-

nasivat he siune saapuneille tuhansille ihmisille ainoasta, totisesta Jumalasta, joka on luonut taivaan ja maan, ja Jumalan ja Marian pojasta Jeesuksesta Kristuksesta, joka on tullut maailmaan ihmisiä autuaaksi tekemään. Monet kääntyivät. Myöskin iso-isän vanhemmat luopuivat kuolleitten epäjumalain palveluksesta ja Kilian kastoi heidät lähteessä tupamme edustalla. Mutta ei ainoastaan täällä Aschbergissa, vaan myöskin kaukana pitkin Main-wirran wartta julisti Kilian pyhää uskoa ja laikkialla awautui hurskaita sydämiä hänen sanomallensa. Myös Würzburgin herttua Gozbert antoi eräässä pääsiäisjuhlassa kasta itsensä. Epäjumalain kuvat heitettiin Main-wirtaan ja herttuan linnan läheisyyteen rakennettiin huone elävän Jumalan kunniaksi. Mutta herttutar Geilane surmautti salaa Kilianin ja hänen towerinsa ja laiwatti heidän ruumiinsa erään tallirakennuksen alle kätköön. — Siitä ajasta asti eivät esiwanhemmamme emmekä me enään ole olleet pakanoita, vaan kristityitä, ja hurskaan Kilianin kunniaksi kantaa talomme nimeä Kilianintalo. Jo kauwan aikaa sitten owat teidän iso-isämme vanhemmat ja muutamia vuosia sitten myös isämme vanhemmat nukkuneet kuolemaan wahwalla luottamuksella ja toiworikkaalla uskolla heidän wapahtajaansa, Kristukseen, jota he uskollisesti loppuunsa asti tunnustiwat ja nyt owat he yhtyneet Jumalan suureen, autuaaseen seurakuntaan taiwaassa.

„Tahdommeko mekin aina pysyä hywinä ja hurskaina,“ kysyi äiti, „jotta hywä Jumala meitä

mielihyvällä katseleisi ja jotta mekin kerran pääsimme taiwaaseen?"

„Tahdomme, äiti“, vastasivat lapset hiljaisella, mutta warmalla äänellä.

„Jumalan armosta on meille kaikki tähän asti niin hyvin käynyt,“ sanoi Tudo hetken kuluttua Odan puoleen kääntyneenä, „mutta tänään minusta alinomaa tuntuu, kuin olisivat tyhnen onnemme päivät luetut.“

„Minäkin,“ wirkkoi Oda, „olen usein viimeaikoina, en tiedä miksi, tuntenut itseni lewottomaksi kotoisen onnemme puolesta. Viime yönä näin unessa tummia haamuja hiipiwän talon ympärillä ja kuulin aseidenkalsketta ja huutoja: „Kuolema fristityille!“ — — Oda waimeni, ikäänkuin hänen ei olisi tullut kertoa näystä sen enempää. Häntä pidettiin nimittäin niillä tienoin erittäin Jumalan antamilla lahjoilla warustettuna naisena, jolla oli jumalallinen ennustuslahjain. Itse oli hän kuitenkin aina koettanut poistaa kansasta tätä luuloa.

„Olemme Herran kädessä,“ sanoi Tudo. „E-lämän katkerat, yhtä hyvin kuin suloiyetkin hetket owat Hänen lähettämiänsä. Hän tehköön tahtonsa mufaan!“

Kaikki polwistuiwat rukousta warten, jonka tämän pienen kotiseurakunnan isä ja pappi, Tudo, kaikkien nimesssä suuntasi ylös Jumalan waltistuimen puoleen. Ja hänen siinä niin hitaasti ja wakawasti lausuessaan pyhän „Isä meidän“ kolmatta rukousta: „Tapahtukoon Sinun tahtosi,

niin maan päällä, kuin taivaissa!" tuntui hänen sydämessään ja muidenkin sydämissä niin tyhnyttä ja rauhaista, kuin tuntuu sydän keskikesällä metsässä taivasta tavoittelevain pyökkipuitten siimeksessä, ja iloisella uskon luottamuksella lopetti hän: „Sinun on valtakunta ja voima ja kunnia iankaikkisesti! Amen.“

„Amen!“ kaikui hiljaa tuvasa Odan huulilta. „Amen“, sanoivat myös lapset.

VI.

Rosto- ja ryöstöretki.

Samalla hetkellä, kuin Tudo Kilianin talossa opetti lapsillensa, että ihmisetkin saattavat olla yhtä pahat, kuin karhut ja sudet, kulki pieni joukko, johon kuului kaksi ratsastajaa ja neljä jalkamiestä — kaikki aseet kädesä — hitaasti Sulda-laaksosta ylätasangolle, joka metsätön tasanko oli laajana laidunmaana hevosille ja karjalaumoille. Juuri kun pääsivät kukkulalle, nousi kuu ja nyt näkyi selvästi suuria parvia Hollan lintuja, joita sanotaan „taivaanvuohiksi“, lentävän ilmassa. Lentäisjään ylöspäin, päästävät ne määkyvän äänen. Siitä niiden nimet. Warmaanfin on tämä asianlaita myöskin suuressa määrin vaikuttanut sadun syntyyn „rajusta metsästyksestä.“

Laidunmaan sametin-hienon ruohon yli kulki seurue etelää kohti.

„Tiedätkö sitten warmaan“, kysyi toiskätinen Egon welsjeltään Erfolta, että Wetzel piileilee Aschbergillä?

„Warmalta taholta olen kuullut“, wastasi Erfon matalalla äänellä, että Wetzel on paennut Aschbergiin ja että hän siellä on saanut piilopaikan erään talonpojan luona. Tiedän myöskin, että tämä talonpoika on hyljännyt kansan wanhat jumalat ja palwelee uutta Jumalaa, jota he nimittävät Kristukseksi. Nuo kristityt sanowat, että heidän Jumalansa pitää orjia yhtä korkeassa arwossa kuin wapaasukuisia, ja että orjatkin woiwat tulla Walhallaan. Haa! — — tuo kurja Wetzel aikoi lopettaa minut kunniaattomalla kuolemalla ja saattaa minut Helin waltakuntaan, wertaistensa luo; kristityt taas mielellään antaisiwat tälle orjalle paikan minun kansani Walhallassa! — — Me otamme hänet kiinni ja silloin — oi Wetzel, sinulle olisi parempi, ettet koskaan olisi syntynytään! — — Raiwo minut melkein waltaa, jos hän pääsee pakoon, ja kalliisti saisi talonpoika maksaa petoksensa!“

Sywin tuntien tien, kulkiwat he nyt mustan ja punaisen sammalsuon poikki. Egonia ja orjia wärisytti, sillä täällä Rhönen joilla asusteli koko joukko pahimpia haltijoita, jotka harjoittiwat juoninaan ihmisten keskuudessa. „Steenpäin!“ huusi Erfon, jonka sydämessä wiha ja kosto tuon onnetoman metsästyksretken perästä riehuivat yhtä hurjasti kuin nuo pahat henget sydämyön aikana kostealla suolla.

Noustiin jälleen ylöspäin nuoren rinnettä ja laskeuttiin taas alas, ja vihdoin tultiin Aschbergille. Juuri kun he saapuivat Skilianin talolle, ilmoitti kikko aamun tulon. Rajusti haukkuiwat suuret susikoirat, jotka eivät olleet yöllä kiinni, ja hyökkäsivät miehiä vastaan. Mutta terävällä keihäälläan pisti Erso toisen kuoliaaksi; toinen taisteli, waikka jo haavoitettuna, orjia vastaan, kunnes vihdoin kaatui miehen iskuun. Äkkiä piiritettiin sitten tupa.

„Kuolkoot kristityt koirat!“ huusi Erso seuralaisilleen.

„Kuolkoot kristityt!“ vastasivat orjat ja löivät kirweillään tarkasti suljetun omen, jotta se rymähti rikki.

Dukon laulu oli herättänyt Odan suloisesta unesta. Kun koirat rupešivat haukkumaan, luuli hän ensin, että joku susi lähestyi taloa, niinkuin usein tapahtui. Mutta kohta senjälkeen muuttui haukkuminen kurjaksi ulwomiseksi. Peljästyneenä heräsi Tudo; hän ymmärsi heti, ettei sudet eikä karhut olleet syhnä koirain haukkumiseen ja ulwomiseen.

Tudo parha, ihmiset, pahat niinkuin karhut ja sudet, nuo armottomat polkewat sinun rauhallisen onnesi jalkainsa alle!

Bian on Tudo tarttunut seinällä olewiin aseisiin. Hän ei kuule, kun Oda hänelle huutaa: „Älä muodata ihmisten werta!“ Jo murtuu owi ja hurja joukko tunkeutuu huoneeseen. Kirwes kädessä hyökkää Tudo ensimmäistä vastaan

ja kaataa hänet. Mutta kun hän aikoo antaa toiselle voimakkaan, suolettavan iskun, haavoittaa tämä hänen käsiwärtensä miekallaan, niin että hänen täytyy pudottaa firweensä. Ja kun hän aikoo tarttua wasemmalla kädellään firweeseen, karkaa wäkewin Erson orjista häntä vastaan. Bahasti haavoittunut painiskelee terween kanssa. Voitto näyttää epäwarmalta, sillä epätoivo antaa Tudolle melkein luonnottomat woimat. Di Jumala, waimoni ja lapseni!" huutaa Tudo; sitten hän menee tainnoksiin.

Wastustamatta antaa Oda raakojen orjien wangita itsensä. Suurin pojista on tarttunut wäkipuukloon puolustaakseen äitiä ja sisestänsä. „Heitä pois puukko“, sanoo äiti lempeästi, mutta wakawasti, „tapahdukoon Jumalan tahto!“ Nuo kolme lasta sidotaan myöskin ja he koittawat turhaan irroittaa kätensä köyhistä.

„Kristuskin oli sidottuna, kun hän wiettiin kuolemaan meidän ja synteimme tähden“, sanoi äiti, „antakaamme Jumalan wallita, hän joka on lufennut kaikki päämme hiuksetkin!“

Turhaan tiedusteli Erso Odalta karannutta orjaansa. Hän tiesi warmaan tämän paenneen tänne. Turhaan etsittiin pieneestä tuwasta, nawsasta ja ladosta. Turhaan uhkaili Erso. Oda wakuutti hywällä omallatunnolla, ettei tähän asti koskaan mikään orja ollut asunut heidän asunto- tahi ulhohuoneissaan. Turhaan kysyttiin uhkailien Tudolta orjaa, kun hän hetken perästä tointui. Mutta Erso ei luopunut siitä luulos-

taan, että kaikki tämä kieltäminen oli häpeällistä wilppiä ja petosta.

Saattoi olla puolenpäivän aika, kun tehtiin lähtöä paluumatkalle. Niliänin talon edustalla oli Erso ja hänen toiskätinen welsensä Egon, molemmat ratsain; heidän takanaan seisoi sidottu talonpoikaisperhe. Tudon härät, lehmät ja lamppaat kulkiwat viimeisinä. Kesyästi juoksi pihalammas wanhimman pojan luo, joka oli kaswatannut sen itselleen; surullisen katseen saattoi hän nyt wain antaa uskolliselle eläimelleen, jolla oli paksu, walkoinen turkki ja musta pää.

Tudo ja se orja, jota hän kirweellään oli lyönyt, eivät woineet käwellä.

„Pannaan he noille pienille rattaille!“ sanoi Egon. Wastenmielisesti Erso siihen suostui, sillä hänen sydämessään riehuivat kaikki ne eläimelliset tunteet ja woimat, joita ihmisessä saattaa liikkua. Mutta Egonin lewollisuus ja myöntywäisyys waikeuttivat häneen joskus tihnyttäwästi, ja niin nytkin.

Ulkia leimusiwat liekit talosta.

„Jos hän on piiloutunut tuonne, niin kuoloon tuleen!“ sanoi Erso synkästi Egonille. Hän ajatteli wain Wetzeliä. Orjat piirittiwät huoneen, jotta pakolainen ei pääsisi karhuun.

Sitten lähti kulkue liikkeelle; wängitut eivät tienneet, minne oli matka. Wiimeinen katse luotiin tuohon rakkaaseen kotiin, kaiken heidän onnensa asuntoon. Lapset itkiwät. Hiljaa, jotta tuo ankara mies rajuksi palawine katseineen ei

sitä kuulisi, kuiskasi äiti lohdutuksen sanoja heille. Lapset tunkeutuivat lähelle äitiä ikäänkuin turvautuen häneen, joka itse oli sidottuna, ja hän rukoili heidän kanssaan: „Jä meidän, joka olet taiwaisja!“ Voi kuinka vaikea oli tänä päivänä hymärtää tätä rukousta, ja kuitenkin se tuotti runsaasti taiwaallista wirwoitusta, lohdutusta kaipaaville sielulle!

Varin tunnin kävelemisen perästä sanoi pieni tyttö: „rafas äiti, en jaksa enää!“

Voi, kuinka mielellään olisi äiti kantanut häntä niinkauvan kun hän jaksoi! Turhaan rukoili hän kyyneleitä muodattaen orjia, että he nostaisivat lapsen rattaille. Kowaoisajina kun olivat, oli heidän sydämmensäkin tullut kowakki. Palawasti rukoili äiti Jumalan apua. Pappi kaatui äitinsä hametta vastaan.

„Steenpäin jumalaton kakara!“ — ärjyi läheinen orja, työntäen lasta eteenpäin. Se waipui jälleen hiljaa itkien maahan.

„Jumalani, auta!“ huusi Oda ääneen sydämmensä tuskassa. Egon kuuli sen, käänsi äkkiä hevosensa ja käski nostaa lapsen rattaille. Melkein kuoliaakki wäsyneenä, kyyristyi se isänsä wiereen ja nukkui niinkuin muutoin äitinsä helmaan.

Nö lähestyi, kun tultiin ylätasangolle.

„Tuohon suohon, jossa haltijat ja kaikki pahat henget asuwat, te upotetaan!“ huusi raaka orja, ja pojat, jotka wäsyneinä kulkiwat äitinsä rinnalla, rupešiwat jälleen katterasti itkemään.

„Älkää itkekö, lapset!“ kuiskasi äiti, „Jumala on kanssamme. Waikka waeltaisimme pimeässä

laaksoissa, emme pelkää; hänen witsansa ja sauwanja meitä tukee.“

„Kakas äiti“, vastasi nuorin poika, „minä kuulisin mielelläni, jos se olisi Jumalan tahto, mutta en tuohon kauheaan suohon, jossa on paljon käärmeitä.“

Kun päästiin soiden yli, lewättiin. Wangeilefin käski Egon antaa leipää. Sitten taas mentiin firrkaassa kuutamossa eteenpäin.

„Bankaa pojat rattaille!“ käski Egon. He khyristyivät isänsä luo, joka rohkaisi ja waroitti heitä koko elämänsä aikana, pakanoidenkin joukossa palwelemaan ainoaa Jumalaa ja pitämään Herraa Jeesusta Kristusta rakkaana kuolemaan asti.

Päivän koittaisija pidettiin monta tuntia lepoaika. Egon käski päästämään wangit siteistä. Vähteestä saiwat he raitista wettä. Sitten lähtiwät he taas kulkemaan laidunmaan yli. Täällä awautui ihana wuorimaisema nähtäväksi: Rhönwuori kaikfine kauniine kallioineen ja kewätkauneudessaan loistawine metsineen. Mutta eivät muut kuin Oda sitä huomanneet. Hän muistutti lapsilleen, kuinka synkkiä ja elottomia metsät olivat olleet talwen aikana, mutta nyt olivat niin suloiset: niin antaa Jumala ihmiselämässäkin, synkkien päiwien perästä, jotka eivät meitä miellytä, seurata jälleen iloa ja riemua. — Kohta oli päästy laidunmaan päähän ja käännettiin oikealle ylöspäin Sulda-laaksoa. Siellä oli kaksi läänitystaloa, jotka kuuluivat Nithardishusenin wapaasukuiselle isännälle, toinen oli korkealla wuo-

vella, toinen laaksoissa. Mlempänä olewassa talossa asui Drentil niminen talonpoika, toisessa asui Sigward. Erfo kutsutti molemmat luokseen. Synkästi ja käskewästi puhutteli hän heitä: „Sinä Drentil, sinä otat tämän karjan, neljä härkää, neljä lehmää, kaksitoista lammasta ja kaksi wassikkaa ja syötät ne, kunnes minä käsken tuomaan ne luokseni.“ — „Ja sinä“, sanoi hän toiselle talonpojalle Sigwardille, „sinä otat tuon pienen tytön ruokaasi, kunnes minä käsken sinun antamaan hänet takaisin.“

Pieni Gisela kiersi käsiwartensa äidin kaulaan ja huusi kowasti, että hän tahtoisi olla äitinsä luona.

„Mene, rakas lapseni“, sanoi äiti sydän täynnä sywää surua, „mene sinne! Jumalan enkelit owat kanssasi kaikilla. Rukoile joka päivä rakasta Jumalaa ja — —.“ Kaa'alla ja uhkawaalla äänellä komensi Erfo: „Steenpäin, kristityt roistot!“ ja orja heilutti ruoskaansa Odaa kohti.

„Ei unohda Wapahantajaa Jeesusta Kristusta!“ huusi äiti huolimatta hänestä ja ruoskasta, „eläkää myöskään unohda meitä“.

„Lapseni, Gisela tyttöni“, huusi Tundo, „pysy aina huraskaana, niin me totisesti tapaamme toisemme, jos ei maailmassa, niin kuitenkin taivaassa!“

Talonpoika Sigward wei pois lapsen ja koetti ystävällisiin sanoin rauhoittaa häntä. Hänen omat lapsensa katselivat uteliaina wierasta tyttöä.

„Olkaa hyviä wieraalle tytölle“, sanoi talonpoika lapsille, „se on orjalapsi raukka, jolla ei nyt enää ole isää eikä äitiä eikä siskoja“.

VII.

Synkkiä aikeita.

Seurue kulki laaksoa ylöspäin ja saapui puolen tunnin perästä pienelle kuffulalle Gulda-laaksossa olemaan pyhään puistoon.

Täällä kohosi ikiwanhoja, firveen koskettamattomia jättiläistammia, joiden latvoja wieno tuulenhengi taiwutti. Pieni puro lirsi sen poikki; lehdon ikiwanhat, harmaat jättiläiset kaswoivat sen warrella, ikäänkuin olisimat alituisesti uudistuwan puron warrella itse tahtoneet nuortua. Kaikkialla wallitfi sywä hiljaisuus, salaperäinen öinen hämähämy. Ei kukaan uskaltanut sitomattomin käsin käyää tähän pyhään paikkaan. Tahdottiin siten korkeille jumalille, joita lähestyttiin, osoittaa alamaisuutta ja samalla poistaa peloittawaa kostoä, joka uhkasi huimapäistä. — Puiston itäisessä päässä, jossa kuffula loiwasti wiettää laaksoa kohti, oli aukea, kolmelta puolelta pyökkien ympäröimä kenttä, uhripaikka. Täällä ajui matalassa majassa korkeain jumalien uhripappi.

Uhripaikan keskelle oli rakennettu suurista pystytynasetetuista kivistä ympyrä. Keskellä sitä oli mahtawa paasi. Tämän keskeltä juoksetettiin

uhrieläimen veri pieniä kouruja myöten kiven neljälle kulmalle, josta se tippui maahan. Tämä uhripaikkain oli niin noitten ympärillä kaswawien pyökki-puitten warjossa, että siinä wallit si puolihämärä, ja ainoastaan pyhän kiviympyrän kohdalta saattoi wapaasti nähdä taivasta. Yltä yleensä puissa riippui sadottain uhrieläinten pääkalloja, warfinkin hewosten, sarmikarjan ja lamasten. Pyökkien wanhimmissa ja wahwimmis- sa oksissa oli myöskin hyvin wanhan-näköisiä ihmisten pääkalloja.

Dunnioittaen tätä pyhää paikkaa kääntyi seurue Erfo ja Egon etupäässä oikealle pieneen laaksoon. Neljännestunnin kuluttua tultiin Sulda-laaksoon ja nähtiin Nithardishusenin linna ja perintötila. Entistä synkempänä loi Erfo katseen mustakiwiselle wuorelle ja sitten puistoon. „Delen vielä korkeille jumalille ja jumalattarille welkaa kiitoksen ja uhrin ihmeellisestä pelastuksestani tällä wuorella. Huomenna saawat he kumpasenkfin“. Egon katsoi surullisesti aawistaen pahaa weljensä silmiin. „Mitä aiot huomenna tehdä?“ kysyi hän. Hänen sydämensä oli raskas, kun hänen wanhempi weljensä kokonaan antautui koston himon ja wihan waltaan. Mutta — Erfo painoi kannuksensa hewosen kylkeen, niin että tämä hyppäsi ja juoksi eteenpäin.

Wangit suljettiin talliin, joka kuului perintötilaan. Egon oli kuitenkin ennen sitä käskenyt antamaan heille wettä ja leipää ja wähän olkia yösijaksi.

„Jumala siunatkoon sinua siitä hyvästä, jota osoitat meille“, sanoi Oda kiitollisena Egonille.

Tudo ja Oda eivät paljoa maistaneet. Kun lapset oliivat syöneet kylliksensä ja sammuttaneet polttawan janonsa, pesi Oda tähteesi jääneellä wedellä puolisonsa haawat. Sitte tuli orja, joka Egonin käskystä ilmoitti heille, ettei heitä si-dottaisi yöksi. „Mutta“, sanoi orja, „elkää koit-tako karata, sillä silloin nuo kassi wartijcanne tappawat teidät taikka koirat repiwät teidät!“ Sitten pani hän tallin ainoan owen salpaan ja wieritti hirren sen eteen.

Samana iltana tuli pyhän puiston pappi korkean herransa käskystä linnaan. Hän oli noin kuudenkymmenen vuoden paikoilla olewa mies, kaswot totiset ja tukka walkoinen. Kun hän tuli linnan saliin, lähti linnanrouwa Zora itkettynein silmin sieltä ulos.

„Sinä tiedät, uhripappi, etten wielä ole korkeille jumalille maksanut welkaani siitä, että pelastiwat minut kunniaattomasta kuolemasta ja Helin synkästä waltakunnasta. Rauwan ajattelin uhria, joka erittäin olisi jumalille otollinen ja itselleni kyllin arwokas. Silloin sain kuulla, että tuo ilkeä orja Wetzel, joka ei pelastanut minua, waan päinwastoin syöksi minut kuolemaan, piiloutuiksi Aschbergilla. Menin wäkewin käsin ottamaan hänet wangiksi tuodakseni hänet pyhäksi uhriksi ilman ja manalan haltijoille. Mutta, Wetzeliä en saanut käsiini — “. Erso waikeni.

„Mitä sinun mielestäsi olisi pyhän puiston jumalille kyllin arvokas uhri?“ kysyi hän papilta.

„Jalo herra,“ vastasi tämä, „sinullahan on niin monta karjalaumaa vuorilla ja laaksoissa. Uhraa, jos sinua haluttaa, nuori wirheetön hewonen jumalille hyväksi hajuksi.“

„Kuinka,“ vastasi Erso suuttuneena, „olenko minä sitten halwan majan talonpoika, koska minun pitäisi uhrata wain hewonen, niinkuin muutenkin joka vuosi? Eikö jaloimman henkilön elämä koko Tullifeldissä ole enemmän kuin hewosen arwoinen?“

„Uhraa sitten kolme hewosta Odin jumalalle, jalon sukusi kanta-isälle, kolme lehmää Frigg jumalattarelle ja kaksitoista lammasta kahdelletoista Aja-jumalalle, jotka hallitsewat vuotta.“

„Etkö pidä minua suuremman arwoisena“, wikkoi Erso synkästi tuijottaen eteensä, „eikö henkeni mielestäsi maksa sen enemmän kuin muutamaa naudan päätä lukemattomista karjalaimoistani?“

„Jalo herra“, vastasi pappi, peljästyneenä Erson koko käytksestä, „jos tahdot uhrata vielä enemmän jumalille, niin määrää itse uhrieläinten luku!“

„Ei luku, uhripappi, ole pääasia: kaksitoista lammasta taikka sata, kolme hewosta taikka kolmekymmentä. Ei, arwon mukaan on arwosteltawa. Pitää olla uhrieläin, kuulehan, yksi ainoo wain! Mutta semmoinen, joka on korkeain jumalain ja minun jalon sukuni arwoinen. —

Wetzel on päässyt käjistäni, — niin on siis Aschbergin talonpoika Tudo, joka häntä on piilottanut, ja joka itse on luopunut jumalista ja kääntynyt kristittyjen väärään oppiin, uhrattava Wetzelin sijasta!”

Pappi hämmästyhi peljästyksestä. „Talo herera, katso harmaita hiuksiani. En ole eläissäni toimittanut ihmis-uhria. Luovu siitä aikeestasi!” vastasi jumalien uhripappi wapisewin äänin.

„Minä olen sen päättänyt. Tudon täytyy tulla jumalille wihityksi Wetzelin sijasta. Odinin pyhä tuli hänet kuluttakoon, koska sinä, niinkuin huomaan, olet liian arka pistämään uhriweistäsi ihmiseen, joka kieltää korkeat jumalat. Lähetä sana, että Tullifeldin asukkaat kokoontuwat huomenna ennen puolta päivää uhrijuhlaan. Minä sen tahdon!”

Jo samana iltana wiettiin sana ympäristöön. Ja samana iltana istui Tudo vielä kerran yhdesnä omaistensa kanssa. Hänen sydämensä oli melkein pakahtua ajatellessaan, ettei ainoastaan hän itse, wapaa talonpoika, waan myöskin Oda ja lapset tästälähin söisivät orjan leipää ja että heidän pitäisi totella isäntänsä tai emäntänsä pienintäkin oikkua.

„Tapahdukoon Jumalan tahto!” lohdutti Oda puolisoaan ja lapsia. „Jos meidän koko elinikämmä täytyisikin olla wangittuina, niin on meillä se lupaus, että Kristus on lunastawa wangit. Jumalan edessä olemme me wapaat. Ja kun Jumala wiimein kutsuu meidät kotiin, niin me

jitä enemmän saamme iloita Jumalan lasten ihana-
nasta vapaudesta.“

Vanhemmat ja lapset rukoilivat yhdessä pa-
lawasti Jumalaa. Suloinen uni ummisti sitten
heidän kyhneiset silmänsä, ja enkelit toivat
Tudolle Jumalan istuimelta voiman ja kärsiväl-
lisyhden hengen tulevien vaikeiden hetkien varalle
ja pitivät jo marttyyrikruunua hänen päänsä
päällä.

VIII.

U h r i j u h l a.

Seuraava päivä oli Odinin pyhä päivä.
Oli ihana kewät-aamu: sinisenä loisti taivas ja
suloisesti vihannoivat pyökit vuorilla ja niityt
laaksoissa; leivoset kaiuttivat kauniimpia liiver-
ryhjiään, lapset poimivat orwokkia tuoksuavaan
kimppuun ja kiersivät ensimmäisistä kedon kukka-
sista seppeleen päähänsä.

Nithardishusenin perintötilallakin istui mies- ja
nais-orjia yhdessä sitomassa seppelettä punakata-
jista; eräs orja oli auringon nousun aikana kar-
sinut oksat korkealla Aschbergin vuorella, jossa
tämä pensas vielä kasvaa wiljelemättömänä.
Poulaen ja leikkiä laskien kietoiwat he moniväri-
siä kukkia punakataja-seppeleisiin, niinkuin tapana
oli uhrijuhlien aikana. — Wangeille oli annettu
leipää ja wettä. He olivat jälleen rukoilleet Ju-

malalta kärkeväällä hyttä kowassa koettelemuksessa, jonka hän oli heidän osakseen suonut, ja antautuneet kokonaan hänen tahtonsa alaisiksi.

Wähän ennen puoltapäivää tuli pyhän puiston pappi vielä kerran linnaan ja keskusteli Erson kanssa; puhetta Erson wihanpurkaukset usein keskeyttivät. Pää kumarasja ja masentuneen näköisenä tuli pappi linnasta. Hänen viimeiset ponnistuksensa muuttaakseen linnanherran mieltä olivat olleet turhat.

Muringosta päättäen oli juuri puolenpäivän aika, kun Erso täydessä juhlapuvussa tuli linnasta. Toinen orja kantoi hänen edellänsä suurta miekkaa, toinen hänen waakuna-kilpeään. Noustiin tuorelle ja Erso käski papin koristaa Tuda jumalien juhlaan. Kun pappi oli astunut talliin, käski hän Tudson nousta ylös. Sitten pani hän korkeain jumalain nimesä molemmat kätensä hänen olkapäilleen.

„Minä olen Jumalan, ainoan elävän Jumalan omaisuus,“ vastasi Tudo, joka ei woinut ymmärtää, mitä papin juhlallinen näkö ja kätten päällepaneminen merkitsivät.

„Sinä olet wihitty jumalille,“ jatkoi pappi kääriesään kuffakiekuran hänen päähänsä.

Tuda ja Odaa wärihytti, kun he ajattelivat, mikä heitä nyt oli kohtaawa. Wiimeksimainittu peitti kaswonsa. „Suuri Jumala,“ huudahti hän kauhistuen, „onko tämä sinun tahtosi?“ Näytti siltä kuin hän olisi mennyt tiedottomaksi. Sitten hän karkasi ylös ja hyleili miestään, jota pakanallinen pappi ei estännyt, waan käänsi pois kaswonsa.

„Rakas puolisoni,“ sanoi Oda, „ei mikään voi eroittaa meitä Jumalan rakkaudesta, ei waiwa, ei ahdistus, ei waino eikä kuolema. Jos on Jumalan tahto, että tuo kauheus tapahtuu, niin kuole Herran marttyrina ja ylistä Jumalaa kuolemassakin. Kestä, kestä, kunnes enkelit tulewat wiemään sielusi Jumalan taivaaseen! Jumala suo sinulle voiton katoomattoman kruunun!“

Eräs palvelija koputti nyt herransa käskyistä owelle. Uhripappi hätääntyi. Vielä kerran syleili Tundo waimoaan ja kahta poikaansa. Sitten nosti hän oikean kätensä ylös ikäänkuin walaan tehden. Hänen wiittauksestaan tekivät Oda ja lapset samoin. Hitaasti ja juhlallisesti sanoi nyt Tundo: „Jeesus Kristus eilen ja tänäpäiwänä ja niin myös ijankaikkisesti! Amen.“

„Amen,“ wastasi hänen waimonsa ja pojat. Pappi aukasi owen ja wei pois Tundo, joka tosin oli kalpea kaswoiltaan, mutta kuitenkin wakawalla äänellä huusi omaisilleen: „Jääkää hywästi, pysykää Jumalalle uskollijena elämässä ja kuolemassa!“

Pitkä ihmis-jono oli jo muodostunut. Kaikkein katseista loisti ilo tässä suuressa epäjumalten juhlassa. Erson kaswot wain oliwat synkät ja papin silmissä kuuwastui syvä suru. Kun pappi Tundo kanssa lähestyi seuruetta ja kun nähtiin, että jälkimäinen oli koristettuna kuin uhrieläin, käwiwät kaikki äänettömiksi. Tynnymättömyys, jopa wihakin astui ilon sijaan.

„Mitä, mieskö uhrataan? Ei pitkiin aikoihin ole ketään ihmistä uhrattu jumalille!“ Niin kuul-

tiin puoliääneen sanottawan, ja moni synkkä katse kohtasi linnanheraa, joka nousi parhaimman hevosensa selkään. Jota lähemmäksi tultiin pyhää puistoa, sitä suuremmaksi kävi kulkue. Mutta muutamat kääntyivät takaisin, kun näkiivät, että ihminen uhrieläimen sijasta kulki papin wieressä. Erson weli Egon ratsasti monilukuisien alustalaisien etunenässä. Terwehtimättä weljeään asettui hän miehineen kulkueeseen. Tultiin uhripaikalle. Pappi astui uhrineen kiviympyrän keskelle.

Mutta Erso ojensi itsensä ylpeänä juoksijansa selässä ja huusi kokoontuneille: „Te olette kaikki kuulleet, kuinka koko seudun jaloin mies riippui tuolla wuoren jyrkänteellä, kurjan orjan pilkattavana, kaikkein wuoren peikkojen naurun esineenä ja Helin pimeän, ilottoman ja kunniaattoman waltakunnan uhrina, ja kuinka hän sitten suistui alas hirmuiseen tuuluun. Mutta jumalat pelastiwat henkeni. Heille olen welkapää tästä maksamaan arwookkaan uhrin. Ei Odinille riitä hewosten weri kiitosuhriksi, eikä lehmäin weri Friggille. Semmoiset eläimet eiwät ole Helille minään korwauksena siitä, että hän wapautti seudun jaloimman miehen, joka oli joutunut hänen käsiinsä. Toinen mies pääsi hänen wallastaan, toinen olkoon siis hänelle tämän sijaan kiitosuhrina ja korwauksena pyhitetty. Tässä se mies seisoo. Se on tuo wapaana syntynyt Aschbergin Tudo. Hän on kristitty, ja on siis kieltänyt isäimme jumalat ja omistanut kristittyin jumalattoman uskon. Tämmöisestä rikoksesta on hän moninkertaisesti ansainnut kuoleman. Ulkoon hän, tuo wapaa

mies, uhriweitsen leikkaaman haawan kautta menkö Walhallaan, waan annettakoon hän jumalain nimesjä tulen uhriksi, jotta hän minun sijaani wai-puissi Helin waltakuntaan. Ja jokainen, ken pitää yhtä isäimme woimallisten jumalain ja jumalattarien kanssa, jokainen, joka tahtoo wälttää tämän pyhän puiston jumalain ja jumalattarien wihaa, hän huutakoon niin että he sen kuulewat: „Kristityt kuolfoot!“

„Kristityt kuolfoot!“ huudettiin tiheästä wäki-joukosta, joka täytti uhripaikan. Nefin, jotka wielä äsken itsefseen taikka hiljaa keskustellen ystävängsä kanssa, oliwat paheksuneet sitä, että ihmisen piti uhrattaman, yhthiwät nyt, kuullessaan että kristitty oli uhriksi määrätty, kaikuwaan tuhatkertaiseen huutoon: „Kristityt kuolfoot!“

Uhripappi latoi Tudon ympärille kiwimpyhrän sisäpuolella kiwisia puita, jotta hän auringon noustesta oli koonnut pyhästä lehdestä. Sillä aikaa wahwisti tämä itseänsä hartaassa rukouksessa Jumalan puoleen, pyhtäen äkillistä, mutta autuasta loppua Jeesuksen Kristuksen kautta. Kaikki kansa lauloi wanhoja tawanmukaisia jumalain ja kansain sankarien ylistyslauluja. Yhä tulijemmafsi käwi laulu, yhä kiihkeämmäfsi halu nähdä kristityn kuolemaa ja yhä kowemmin ja yhä kowemmin kuului: „Kristityt kuolfoot!“

Jo oliwat halot ladotut Tudon ympärille aina polwiin asti. Äkkiä tunkeutuu silloin kokoon-tuneen wäkijoukon läpi mies, jolla on kookas wartalo ja jalot kaswon-piirteet. Wakawin as-

felin astuu hän kiiviympyrän sisälle, johon vain pappi uskalsi mennä, ja huutaa Tudolle: „Oli-
tetty olkoon Jeesus Kristus!“ Tämä, joka jo
oli lausunut jäähyväiset maailmalle ja elämälle,
tuijotti mieheen aivoimin silmin, ikäänkuin olisi
nähty enkelin ilmestyksen, ja vastasi sitten: „J-
jankaiffisesti! Amen.“

Wieraan syleillessä Tudoa lohduttaen ja roh-
kaisten häntä, oli koko kansanjoukko pelosta
hämmästyntyt tuon julkean tähden, joka uskalsi
astua pyhään ympyrään ja koskea jumalille py-
hitettyyn uhriin. Ohdottomasti katselivat toiset koh-
ti sinistä taivasta nähdäkseen eikö salama iskisi
ja musertaisi tuota ilkiötä. Toiset katselivat wa-
wisten heikon tuulenpuuskan liikuttamia puiden
latvoja pyhässä puistossa, odottaen jumalain
ilmestyvän hävittämään vihollistaan. Uhripap-
pi itse ei tiennyt, mitä hänen piti tehdä koostaak-
seen tuommoista ennen kuulumatonta ilkityötä.
Muukalainen ja Tудо lankeawat nyt polwilleen
ja rukoilewat hiljaa. Rauwas kuuluwalla ää-
nellä rukoilee sitten wieras Jumalaa, taivaan ja
maan Herraa, wangin ja tuon sokean, turjan
pakanakansan puolesta. — Sywä hiljaisuus wal-
litsi. Raitkein sydämmiä wärisytti tuommoinen
julkea uhkarohkeus. Muukalainen nousi ylös, pa-
ni kätensä Tudon pään päälle ja sanoi korkealla
äänellä:

„Herra siunatkoon sinua ja warjelskoon sinua!

Herra walistatkoon kaswonsa sinun päällesi ja
olkoon sinulle armollinen!

Herra kääntäköön kasvonsa sinun puoleesi ja antakoon sinulle rauhan! Amen."

Nyt pääsi valloilleen myrsky raiwoisain susien tapaisena ulvontana. Erso ja pakanallinen pappi hyökkäsivät eri tahoilta wierasta vastaan, ja koko kansanjoukko tuuki heidän perässään rajusti huutaen: „Kristityt kuolkoot!"

Muukalainen nousi eräälle kiviympyrjän paasikivelle ja huusi: „On olemassa wain yksi Jumala taiwaassa ja maassa. Tämän Jumalan jumalallisen johdon alaisina tekin olette ja hän tahtoo, että tekin käännytte hänen puoleensa ja ijäti elätte hänen luonaan — —."

Hän tahtoi puhua edelleen. Rohkeasti tartuttiin häneen ja samassa tuokiossa wedettiin hän alas kiviympyrältä ja makasi kohta maassa sidottuna. „Kuolkoot kristityt!" huusivat nyt kaikki rajussa kiwaudessaan. Rowasti sidottuna käsistään ja jaloista jäi muukalainen pitkäkseen maahan, ja pian ladottiin lisään puita Tudon ympärille, kunnes ne ulottuivat hänen olkapäihinsä.

Wielä kerran wihti uhripappi miehen jumalille, sitten kallistui tulisoihutu, jonka pakanallinen pappi oli tuonut lähellä olevasta majastaan, kiviin risuihin.

„Di Jumalan karitsa, joka pois otat maailman synnit, armahda minua!" lauloi Tудо.

„Herra antakoon sinulle ijankaikkisen lewon, ja ijäinen walkeus walistakoon sinua!" wastasi sidottu muukalainen.

Kuluttawat tulenliekit nousivat yhä korkeammalle pitkin puita.

„Di Jumalan karitsa, joka pois otat maailman synnit, armahda minua!“ lauloi Tudo yhä kovemmin ja voimakkaammin.

Korkealle kohosivat liekit.

„Kestä, kestä uskossa Jeesukseen Kristukseen!“ huusi muukalainen. „Kristus on meille elämä, ja kuolema on meille voitto. Mutuaat ovat ne, jotka Kristuksen tähden kärsivät waiwaa ja wainoa. Ole iloinen ja pelkäämätön, Jumala antaa sinulle voiton kruunun!“

Wielä kerran kuultiin tulen keskeltä Tudon ääni: „Di Jumalan karitsa — —“, sitten oli kaikki hiljaista. — — — Ei tuulen henkäystä tai wuttanut jättiläistammien latvoja pyhässä puistossa. — — Ei kuulunut linnun laulua. — — Äsken niin raiwostuneesta ihmisjoukostaakaan ei kuulunut hiiskausta. — — Uhri oli täytetty.

IX.

Pöllistä keskustelua.

Erson käskystä oli tuo yhä vielä sidottu muukalainen wiety pakanallisen papin majaan, jotta tämä pitäisi häntä hyvässä tallessa, kunnes päätettäisiin hänen tulewasta kohtalostaan.

Muukalainen oli Sturmius, äsken perustetun Eichlohin luostarin apotti. Tutkimusmatkalla ollessaan lähinnä asuwien pakanoiden luo oli hän tullut pyhään puistoon. Mutta pian oli hänen tähtynyt läpipääsemättömän pensaston tähden

kääntyhä takaisin ja jatkaa matkaansa pitkin puiston rajaa. Näin oli hän tullut uhripaikan läheisyyteen, josta hän oli kuullut kovasti huudettavan: „Kristityt kuolkoot!“ Uskoen ruumiinsa ja sielunsa Jumalan käsiin, oli hän rohkeasti astunut uhripaikalle, ja tuskin oli hän saanut tietää, mitä täällä oli tekeillä, ennenkuin hän jalomielisesti oli pannut henkensä alttiiksi lohduttaakseen uskonveljeään tuolemanhäädässä.

Pakanapapin maja oli jotenkin ahdas. Pienen luona, ikäänkuin syviin ajatuksiin vaipuneena, istui tuo korkeain jumalain uhripappi, lakkaamatta tuijottaen sammuvaan tuleen.

Toisella puolella tulisijan varjossa makasi Sturmius. Ja sama ajatus täytti molempien mielen: molemmat yhä vielä näkivät edessään tulenliekit Tudon ympärillä; molemmat kuulivat hänen vielä laulavan: „Oi Jumalan Karitsa!“

Syvä hiljaisuus vallitsi. Murinko oli laskeutunut, ja tähdet kiersivät ratojansa taivaalla.

„Anna minulle vähän juotavaa,“ pyysi Sturmius heikolla äänellä. Pappi ei sitä kuullut. „Suo minulle vähän wettä,“ huudahti Sturmius hetken perästä rukoilewalla äänellä. Nyt vasta heräsi uhripappi mietteistään ja ystävällisesti antoi hän wangilleen juoda wedellä täytetystä sawiastiasta. Hänen awullaan nousi Sturmius sitten hiukan ylös, ja samassa tuli liedeltä walaisi hänen kaswojansa, tumman-sinisiä filmiä, korkeata otsaa ja jaloja kaswonpiirteitä. „Kiitos, kiitos“, janoi Sturmius wirtistyneenä juomisesta, „kiitos siitä, että armahdit wankiraukkaa! Jumala si-

nulle sen palstikoon!“ Uhripappi lewitti wähän olkia ja antoi wangin laskeutua niiden päälle. Sitten otti hän rahin ja istui hänen jalkainsa juureen.

„Kuka olet sinä, muukalainen, joka uskalsit tunkeutua pyhään uhriympyrään?“ kysyi hän. „Waikka oletkin kauheasti rikkonut jumalia vastaan, tähtyh minun kuitenkin ylistää sinun pelotonta rohkeuttasi. Elämäsi on linnanherran oikkujen wallassa.“

„Nimeni on Sturmius,“ wastasi tämä, „olen jaloa sukuperää ja ainoan, elävän Jumalan pappi; ei linnanherran, waan Jumalan wallassa on elämäni. Kotini on keskellä erämaata Sulda-laaksossa päivän matkan päässä täältä. Lähdin tiedustelemaan, missä pakanoita asuu, jotta sitten, jos Jumala antaisi siihen armonsa, kohta saisin lähettää heidän luo saarnaajia julistamaan tuon iloisen sanoman Jeesuksesta Kristuksesta, koko maailman wapahtajasta. Jumalan johdatuksesta tulin tänäpäiwänä tuon kauhean murhan todistajaksi.“

Uhripappi huokasi ja sanoi ikäänkuin anteeksi pyytäen: „Minun tekoani se ei ollut. Minulla ei ollut mitään halua miehen surmaamiseen. Linnanherra pakotti minua, sillä olen hänen uhripappinsa, ja raskaalla sydämmellä toimitin työni.“

„Jumala antakoon sinulle ja herrallesi anteeksin sen pahan, jonka teitte pakanallisessa tietämättömyhdessä. Voi, jos Jumala saisi awata sydämmesi, että hänen kirkkautensa walaisisi sitä ja

autuaaksi tekewä usko sinussa syntyi! Di, kuinka sitten siitä ylistäisit Jumalaa, että onnellisesti olet päässyt pakanallisen pimeyden waltakunnasta!”

„Kuuletko“, wäitti uhripappi, „että minä, wanha mies, omistaisin sinun oppiasi, luopuisin niistä jumalista, joita niin kauwan olen palwellut? En koskaan!”

„Etkö sanonut äsken“, wastasi Sturmius, „ettet halannut miehen kuolemaa? Kas, samoin ei ainoa, totinen Jumalakaan halua ihmisen iankaikkista kuolemaa, waan Hän tahtoo, että ihminen kääntyi hänen puoleensa ja eläisi iankaikkisesti hänen luonaan taiwaan kunniasa.“

Pakanapappi korjasi walkeaa ja wastasi: „Muuksalainen! Se mitä sanoit yhdestä Jumalasta, ei ollut aivan wäärin. Sillä tosin löytyy monta jumalaa ja jumalataria yläilmoissa ja maan alla, mutta wain yksi on kaikkein isä, Ddin, tuo hywä ja woiakas, joka ratsastaa kahdeksanjalkaisella hewosellaan. Hänen waltansa alaiset owat kaikki toiset jumalat, samoin jättiläiset, keijukaiset, tonnut ja kaikki haltijatkin.“

„Mielelläni“, sanoi Sturmius, „nimitän minäkin Jumalaani kaikkein isäksi, sillä häntä rukoilewat joka päivä kaikki kristityt: „Isä meidän, joka olet taiwaisa“. Mutta sinun ylijumalasi, Ddin, on pakanajumala, täynnä inhimillisiä heikkouksia, waiwaisuuksia ja syntiä; minun ylijumalani on pyhä Jumala, ilman mitään syntiä, puhtaampi kuin aurinko taiwaalla. Sinun Ddiniä tarvitsee kah-

deksanjalkaisen juoksijan kulkeakseen ilmojen halki; minun pyhä, suuri Jumalani tietää kaikki, näkee kaikki ja kuulee kaikki.”

„Minullekin“, lausui uhripappi, „sanoi kerran suuri ennustajawaimo, että se aika olisi lähellä, jolloin Odinin hevoset kaatuisivat ja hänen korppinsa kuolisivat, sillä ylijumala ei tarvitse hevosta eikä korppeja, ylijumala, totinen Jumala, on hengellinen olento, maailman suuri mestari; nuo mielettömät ihmiset yksin, joiden sydämmet ovat täynnä rikoksia, ne ne ovat lisänneet hänelle hevosen ja korpit ja keksineet hänelle inhimillisiä heikkouksia. Sentähden en tahdo väittää, että sinä olisit väärässä.“

Tuli liedellä oli melkein sammunut ja kylmää vuori-ilmaa wirtasi sisään. Mutta pakanapappi näytti tahtovan jatkaa keskustelua, sillä hän wirtitti uudestaan walkeaa.

„Mitä Jumala taikka ihminen se on, jota te kristityt palvelette, ja jota myös tänäpäivänä uhrattu mies rukoili?“ kysyi hän hetken perästä.

„Te pakanat,“ vastasi Sturmius, „ajattelette mielellänne ylijumalaanne firrkaasti jätteilevän auringon tapaiseksi. Auringon kautta etupäässä tuottaa ylijumala valoa ja eloa ja kaikkea hyvää koko maailmalle ja ilmaantuu siten teidän mielestänne hyvänä. — Kas, niin mekin arvelemme. Mutta vielä ihanamman auringon kuin sen, joka aamulla nousee ja illalla laskee, on Jumala antanut ihmiselle, ja tahtoo sen kautta lahjoittaa heille valoa ja iloa. Tämä ihmiskunnan au-

rinko on Jeesus Kristus. Hän on ylijumalan iankaikkinen jumalallinen poika ja syntyi halwassa majassa köyhien ihmisten lapsena. Mutta tästä halwasta majasta owat elämän ja siunauksen wirrat wuotaneet moneen kansaan, ja tähänkin laaksoon. Jos Jumala suo, on kohta walo lewiävä. Tämän auringon, Jeesuksen Kristuksen kautta, on ylijumala ilmoittanut meille korkeimman walonsa. Sentähden sanookin Kristus itse: „Niin rakasti Jumala maailmaa, että hän antoi ainoan poikansa, ettei kenkään, joka uskoo häneen, pidä hukkuman, waan iankaikkisen elämän saaman.“

„Suloinen sanoma!“ lausui pakanapappi. „Sano se vielä kerran, että minäkin sen ymmärtäisin!“

Sturmius kertoi sen; tuntuihan se hänestä itsestäänkin kaikkein suurimmalta ja wiisaimmalta sanalta, joka ikinään oli lausuttu. Sitten jatkoi hän:

„Tämä aurinko Jeesus Kristus antaa onnea ja iloa kaikissa elämänvaiheissa. Niinkuin Kristus itse on tullut alas taimaasta armahtaakseen ihmisiä heidän synneisensä ja heikkoudeksaan, niin pitää ihmisenkin harjoittaa laupeutta lähimmäistään kohtaan. Se wain on oikea kristitty, joka rakastaa Jumalaa yli kaiken ja lähimmäistään niinkuin itseään. Missä ikinään maailmassa onkaan huolta, khyneleitä ja sydämmen surua, siellä huutaa Herra murheelliselle mielelle, että tämä kääntyisi hänen puoleensa, niin hän sitä on wirwoittawa taimaallisella lohdutuksellaan. —

Meidän pyhä uskontomme ei siis ole mitään muuta kuin uskontoa syntisen ihmisen sovituksesta pyhän Jumalan kanssa ja juuri sentähden myös uskonto yleisestä veljesrakkaudesta ihmisten kesken. Se yhdistää ihmisten sydämmet, yhdistää taiwaan ja maan, yhdistää ylijumalan taiwaassa ja hänen ihmislapsensa täällä maailmassa.“ —

„Walhallaksi,“ niin jatkoi Sturmius hetken perästä, „sanotte te pakanat sitä taiwaallista salia, joka teidän ajatuksenne mukaan on koristettu waakunafilwillä ja peitillä. Niin tosiaan, niillä, jotka ovat päässeet täydelliseen autuuteen taiwaassa, niillä on kaikilla näytettävänä waakunafilpensä, kaunistettuna ristin ja monen ahdistuksen merkeillä; heidän on tähtynyt paljon taistella syntiä vastaan, joka tuhansissa eri muodoissa ja usein walhehaamusjakin on tahtonut näkymättömänä tunkeutua heidän sydämeensä. — Wiisi sataa neljäkymmentä porttia johtaa, sanainne mukaan, teidän Walhallaanne. Oi, sanotaa tuhannen tuhatta porttia, sillä kaikista maailman ääristä kutsuu Jumala, ylijumala, uskowie lapsiaan luokseen taiwaalliseen Walhallaan. — Urhoollisten sielut wain, sanotte te edelleen, tulewat teidän Walhallaan. Miwan oikein. Ainoastaan se, joka täällä maailmassa urhoollisesti taistelee kaikkea sitä kauheaa pahuutta vastaan, joka hänen sydämessään piilee, ainoastaan semmoinen urhoollinen sankari voi saawuttaa woiwon kruunun, taiwaan kultaisen kunnian kruunun. — Alwonaiset haawat wain tuottawat pääsön teidän

Walhallaanne. Voi, jos taitaisin tehdä sinulle oikein selwäksi, että Kristus antoi uhrata itsensä Jumalan karitsana meidän edestämme ja että hänen haawansa meidät parantawat! — Mutta kristittyjen ylijumalan Walhallaan voivat kaikki tulla, olkoot sitten jalosukuisia herroja, wapaita talonpoikia taikka köyhiä orjia, olkoot miehiä taikka naisia, wanhuksia taikka lapsia, ja oli mikä taahan heidän kuolintapansa. Sillä kaikkia walaisee sama, taiwaallinen aurinko, Jeesus Kristus.“

Uhripappi oli äänettömänä kuunnellut tuijottaen tuleen. „Minä en pilkkaa semmoista uskoa,“ lausui hän nyt. „Ompa sydämmeni lämminnyt siitä ihmeellisestä lauseesta, jonka äsken kerroit,“ ja sitten hän toisti nähtävällä mielihyväällä: „Niin rakasti Jumala maailmaa.“

Sitten hän otti uhriveitsen ja katkaisi siteet wankinsa kärsistä ja jaloista. „Ylijumalasi ja aurinkosi tähden osoitan sinulle sen luottamuksen, että lasken sinut wapaaksi. Jos karfaat luotani, niin ei uskontosi ole minikään arwoinen; se weltoستuttaa miesten sydämmet. Jos jätät tänne, on se minulle merkinä siitä, että, niinkuin sanoit, rakkauden uskontokin voi tehdä sydämmet lujiksi ja rohkeiksi. Sillä tiedä, että jalo, ankara herra, huomenna on istuva oikeutta sinun tähtesi, ja ennenkuin aurinko jälleen laskee, saatat olla kauhean kohtalon oma.“

„Kiitos“, wastasi Sturmius, „jalosta luottamuksesi! Minä en koskaan sinua petä. Glämani samoin kuin kuolemani on Jumalan käsisä.“

Tapahduksen minulle, niinkuin hän hyväksyi näkee!”

Molemmat asettuivat levolle tulisijan viereen. Pyhästä puistoista kuului kettujen läheä haukunta, susien ulvominen sekä puitten humina yön aikana, ja kutoutui unen firjaviin kuviin, kunnes aamuruusko nousi.

Jo aikaiseen aamulla tuli Erso ja julisti Sturmiksi, että tämä rohkeutensa tähden, jota hän sanoo pitävänsä arvossa, sai pitää elämän ja vapauden. Syväällä hänen sielussaan liikkui jotakin muuta, joka sai hänen päättämään Sturmiksen vapauttamista: häntä salaisesti kauhistutti se ihmisuhri, johon hänen tulinen vihanensa ja masentumaton kostonhimonensa oli hänet saattanut. Hänestä tuntui siltä, kuin täytyisi hänen oma puolisonsa kammokhua häntä ja hänen tekoansa, kuin täytyisi hänen lapsensa peljätä häntä.

Sydämmellisesti puristaen toistensa kättä erosivat toisistaan molemmat papit, kristitty ja pakan, jonka jälkeen Sturmius palasi luostariinsa.

X.

Oda orjana liunasja.

Odalla oli ollut vaikeita aikoja kestettävänä. Hänen puolisonsa oli pois. Muutamilta orjanaisilta kuuli hän kaikki, mitä oli tapahtunut uhripaikalla. Katkeria kyhneleitä muodatti hän las-

tensa kanssa, ja kuitenkin tuntui hänestä sen ohella kuin pitäisi hänen kiittää Jumalaa siitä, että hän oli suonut hänen miehelleen semmoisen lopun. Hänen molemmat poikansa olivat kaikkein näiden vierasten ihmisten joukossa mielestään yksinäisiä ja hyljättyjä, ja he kysyivät joka päivä, milloin saisivat palata rakkaaseen, vanhaan kotiinsa. Oda oli nyt orjainvaimo ja hänen lapsensa orjan lapsia, tämäkin häneen kowin koski. Orjien ja orjanaisten raakuus ja siiveettömyys murehdutti ja loukkasi häntä ylenmäärin. Kuinka kävisi, jos hänenkin lapsensa waipuisivat semmoiseen pakanaalliseen raakuuteen? Tämä ajatus wiilsi kuin weitsti hänen sydäntänsä.

Muutaman päivän perästä kutsutti linnan rouwa Oda luokseen ja näytti mielistyvän häneen ja hänen lempeään olentoonsa. Rouwa otti hänet ja pojat linnaan luokseen. Oda oli nöyrä kaikessa, oli sen ohessa hywin tottunut kaikkiin taloustoimiin kellarissa ja keittiössä, ja linnanrouwa siitä häntä usein kiitti. Hän ymmärsi myös ohjata ja johtaa linnanrouwan rajuja poikia. Usein kun iltaisin pojat riensivät hänen luokseen ja rajusti pyysivät: „Oda, ferro!“ tuntui hänestä kuin hän jälleen olisi pienessä, rauhallisessa tuvasssa Nilianintalossa. Silloin hän otti pikku Jorran, linnan herran rakastettawan, feltakutrisen tytären syliinsä; kohta kymmenwuotias Nithard ynnä nuoremmat weljet Manto ja Meringotz istuivat hänen wiereensä puupenkille, ja hänen omat poikansa rahille hänen eteensä, ja hän kertoi pienestä Dawidista, joka täytti paimenlaukkunsa sileillä kiviillä

ojasta ja sitten meni Herran nimessä Goliat-jättiläistä vastaan ja voitti hänet. Tämä oli pienen Megingotzin meilifertomus.

Sitten kertoi hän Josefista, jonka pahat weljet möivät orjaksi. Usein tuntui hänestä, ikäänkuin hän nyt vasta oikein olisi ymmärtänyt Josefin surullisen tilan, ja hänen sanansa weljille: „Te ajattelite minusta pahaa, mutta Jumala on sen kääntänyt hyväksi“, lohduttivat aina häntä.

Sitten kertoi hän tuosta hiljaisesta, pyhästä yöstä Betlehemissä, Kristuksen syntymästä ja lapsuudesta, ja viimeinen yö Silianin talossa muistui taas hänen ja hänen lastensa mieleen; vielä kerran olivat pojat istuinaan isänsä polwella, nojautuen hänen rintaansa vastaan.

Erittäinkin, kun talvi tuli pitkine puhteineen, oli paljon kertomista. Rajusti winkuivat talwimyrskyt korkealla sijaitsevan linnan ympärillä, jäähylmä tuuli wuorelta tunkeutui sisään akkunain ja owien kautta. Mutta — naisten kamiossa lewitti firrkaasti leimuawa taffawalkea sulosta lämpöä. Eräällä pöydällä keskellä huonetta oli — niinkuin vielä tänäkin päivänä on monessa talossa — wesiwoikko ja sen yläpuolella woihuusi pieni päresohtu. Odan poikain jokapäiväisenä työnä oli näiden päreiden kiskominen, kuiwaaminen, wirittäminen ja korren poistaminen. Tällä ajalla kuunteli linnarouwakin halukkaasti Odan suloisia kertomuksia ja iloitsi niistä. Niin, toisinaan kehoitti hän itse Odaa puhumaan Ruu-

tistä taikka kertomaan vertauksen „laupiaasta samarialaisesta“ sekä kuinka Mainin lesken poika ja Latsarus herätettiin.

Linnanrouwa lupasi usein, että Oda sai poikainsa kanssa käydä katsomassa pientä tyttärtään Giselaa, joka sai paljon rakkautta osakseen Sigwardin kotona. Ne olivat äidille suloisia hetkiä, kun hän poikainsa ja pienen tyttärensä kanssa kulki korkeata wuorta ylöspäin ja sai uudestaan puhua heille wanhasta kodista, isästä, joka oli niin rakastettava ja hyvä, taikka, kun he menivät Drentilin kotiin ja näkiwät ne lehmät, jotka olivat olleet heidän omanja ja jotka vielä hänen huutonja kuultuaan riensiwät hänen luokseen. Wakawa juhlatunne taas waltasi hänet ja hänen poikansa, kun kotimatalla linnaan kulkiwat pyhän puiston ohi ja näkiwät uhripaikan. Silloin he tawallisesti istahtiwat maahan ja äiti kertoi isän marttyri-kuolemasta, hänen uskonsa lujmuudesta, tuosta rohkeasta, tuntemattomasta uskonweljestä, joka rukoili isän kanssa, ja hänen ja lasten sydämmet tuliwat täyteen iloista uskon warmuutta siitä, että isä nyt iloitsi taiwaan autuudessa.

Talwen lopulla sairastui linnanrouwa Jora. Wähymättä walwoi Oda hänen wuoteensa wieresjä. Yöt ja päiwät oli hän emäntänjä luona, ja hänen sydämmestään nousi Jumalan puoleen moni harras rukous tämän puolesta. Turhaan kehotti häntä itse linnanherrakin ferrankaan lewähtämään. Täällä sairawuoteella oli hänen paikkansa. Ei kukaan osannut niinkuin Oda sairaan linnanrouwan filmistä nähdä hänen pienintä

toiwomuksesta, ei kukaan ollut niin ketseliäs pienten palvelusten osoittamisessa, jotka vaikuttawat niin hyvin sairaaseen. Jos hän oli nukkunut rahille Zoran vuoteen wiereen, niin ei tuo pauhaawa talwimyrsky taikka winkuwa ranffajade häntä herättänyt, mutta sairaan emännän vähimmästäkin liikkeestä oli hän walweilla. Minakin kymmenen kertaa päivässä lähetti hän poikansa n. s. „kultakainwolle,“ wuoren juurella olewalle lähteelle yhä uudestaan noutamaan raitista wettä, sillä sammuttaakseen emännän kuumejanoa.

Hänen paras palkkansa oli se, kun linnanrouwa kuumilla käsillään painoi hänen kättänsä taikka hiljaa kuiskasi: „Kiitos, kiitos, Oda!“

XI.

Laupaus woittaa.

Toukokuu oli käsissä ja Oda muisteli usein sitä, mitä wuosi sitten oli tapahtunut Kilianintalossa. Katkeruus ei kuitenkaan hänen sydämmeensä päässyt, jossa wain oli Jumalalle antautumista ja hiljaista hartautta. Kuinka iloitsikaan hän ja ylisti Jumalaa, kun linnanrouwan kuume jälleen wäheni ja sairas rupesti wirkoamaan. Wiimeisinä toukokuun päiwinä uskalsi Zora Odan tukemana mennä ulos vähäksi aikaa ihaillemaan tamminetsien ihanaa wihannuutta. Tuolla oli wuoren mustansinertävä huippu, täällä pyhä puisto. „Di Jumala, kuinka hywä sinä olet!“ huudahti

Jora kiitollisena, joka huudahtus sai Odan sydämmen sykkimään; hän oli ilmaissut kiitollisuutensa, mutta ei pyhän puiston synkille jumalille, jolle annettiin werisiä uhria, waan ainoalle eläwälle Jumalalle. „Woi, Oda, jos woisin saada tekemättömäksi sen, joka vuosi sitten tapahtui tuolla kauhealla uhripaikalla! Woi, jos kumminfin woisin palkita sinulle sen hyvän, jota sinä, tuon uhratun miehen waino, olet osoittanut minulle!“

„Ei niin, jalo haltija,“ wastasi Oda, ja kynelet wuotivat pitkin hänen poskiaa, „ei minulle tule kiitos, waan armolliselle Jumalalle ja Isälle, joka warjeli sinun kalliin henkesi. Ja tapaus puistossa oli myös saman Jumalan sallimuksesta, joka pimeilläkin teillä wie meidät waloisaa päämaalia kohden.“

Uimantrouwa oli jälleen täysin terve. Puolisonsa kanssa oli hän käynyt syntymälinnassaan, Hennebergissä, katsomassa wanhempiaan ja siskojaan. Palatessaan toi hän kauniita lahjoja lapsille. Muutamat orjanaisetkin perintötilalla ja linnassa saivat lahjoja, joista olivat iloisia. Oda ja hänen lapsensa wain näyttivät jäävän osattomiksi.

Seuraavana päivänä käski linnanherra kutsua Odan luokseen suureen saliin. Hänen wieresään istui hänen puolisonsa Jora; ilo ja terveys loisti hänen ystävällisistä silmistään.

„Oda,“ sanoi hänelle herra, „me olemme vielä welkaa jumalille taikka, jos niin tahdot, Jumalalle kiitoksemme hallitsijattaren pelastuksesta hänen kowasta taudistaan. Sinä, orjanainen,

jonka onnen olen hävittänyt ja miehen surmauttanut, sinä olet hoitanut emäntääsi paremmin kuin mikään tytär äitiään taikka sisar sisartaan.

— Oda, orjattaremmeni, sinä olet vapaa, ja sinun lapsesi ovat vapaat tästä hetkestä. Tämä olkoon kiitosuhrimme Jumalalle ja kiitoksemme sinulle. Jos tahdot palata vanhaan kotiisi, niin minun väkeni tulee jälleen rakentamaan vanhan talosi ja wie sitten härkäsi, lehmäsi ja lampaasi uuteen navettaan Kilianintalossa. Jos tahdot jäädä tänne, kunnes poikasi ovat nuorukaisia, niin olet meille vakas vieras.“

Kaikesta sydämmestään kiitti Oda takaisin saamastansa vapaudesta. Jora syleili häntä niin kuin sisarta.

Oda päätti jäädä vielä jossikin aikaa. Hänen poikansa olivat vielä liian nuoret hoitaakseen Kilianintalon maita. Hän jäi siis linnaan ja sai ottaa pienen tyttärensä Giselan luokseen. Kaikkia töitä, jcita hän orjana teki, toimitti hän nytkin vapaana.

Mutta — jos hän kuuli, että joku perintötöillä oli sairastunut, pyysi hän päästä sitä hoitamaan, joka hänelle mielellään myönnettiin. Siellä istui hän usein monta päivää jonkun orjan tai orjanaisen vuoteen vieressä, hoitaen heitä samalla alttiudella ja tarffuudella, jota hän viime talvena oli osoittanut linnanrouvalle. Kuinka hyvin hän ymmärsi lohduttaa ja pienellä ystävällisellä sanalla kuolleista epäjumalista johtaa puheen elävään Jumalaan, jolta yksin apu ja

pelastus on saatavana! Kuinka sydämmellisiä ja hartaita oli hänen rukouksensa sairaiden kanssa! Kuinka kauniita kertomuksia osasikaan hän heille puhua, milloin viihdytykseksi, milloin lohdutukseksi, ja yhä uudestaan kertoili hän Kristuksesta, kaikkein köyhäin ja sairaiden suuresta hyväntekijästä, puhuen hänen katkerasta kärsimyksestään ja kuolemastaan, hänen ylösnousemisestaan ja taivaaseen astumisestaan! Ja jos joku hänen hoidokkaiistaan oli lähellä kuolemaa, joku, jonka sydämessä hänen sanansa oli langennut hywään maahan, kuinka iloisesti ja toivorikkaasti hän silloin puhuikaan siitä elämästä, joka haudan toisella puolella on valmistettu niille, jotka uskovat Kristukseen! Moni uskalsi antautua Kristukselle ja meni, waikka kastamattomanakin, ijankaikkisuuteen iloisesti toivoen, että Jumala lahjoittaisi köyhälle orjalle, joka kaikesta sydämestään uskoi Kristukseen, Jumalan lasten ihanan vapauden.

Seuraavana talvena oli kuolemaisuuksia suuri koko seudussa. Oda oli alituisesti poisja linnasta. Muutamiaan paikkaan oli kokoontunut paljon seisowaa wettä ja tämä teki ilman epäterweelliseksi. Siellä piti silloin tuulettaa noita ahtaita, kuumia tupia, joissa sairaut olivat tullehtua, piti puhdistaa ja vähentää makuuhuoneista lämpöä, joka teki kuumesairaut melkein mielihyökkiksi, sekä suojella sairaita liian lukuisien sukulaisten ja ystäväin käynneiltä, rauhoittaa heitä ja tehdä heidän sielunsa hiljaisiksi Jumalassa. Wuoden kuluessa käwi hän paikasta paikkaan, kaikkialla toimien rakauden hengessä ja pitäen järjestyttä ja puhtautta.

Moni kallis ihmishenki pelastui hänen taitawan hoitonsa kautta ja moni sielu johdettiin warowasti lähemmäksi kristillisen tiedon waloa. Hän ei koskaan tyrkyttänyt uskoaan kenellekään, ja jos tapahtui, että sairastai hänen omaisensa etsiwät apua pakanallisilta jumalilta, niin ei hän heitä torunut koskaan, waan rukoili hiljaa sydämessään Jumalaa, että hän ottaisi lukuun heidän tietämättömyytensä, he kun vielä oliwat pimeydessä ja kuoleman warjon maassa, ja kuulisi heidän rukouksensa ikäänkuin se olisi Jeesuksen nimessä omistettu hänelle, ainoalle eläwälle Jumalalle.

Se tosin suretti ja huolestutti häntä sydämmen pohjasta, kun hän näki jonkun pakanallisen waimo-raukan sieluntuskasjaan kääntyvän toisen pakanallisen epäjumalan luota toiseen, toisena päiwänä rukoillen Odinia, toisena Thoria, joka mustilla pukeilla kulki ilmojen halki, pitäen toisessa kädessä suurta wasaraa, toisessa isoa juomasarwea, jolla hän kerran oli juonut melkein koko waltameren; taikka kun rukoiltiin naisjumalaa Hollaa, joka kimeästi huhuten liikkui ympäri korkealla ilmassa ja sitten syökyi wuoren sywiin, kamaliin rotkoihin. Mutta halweksiminen, pilkka ja ylenkatse eiwät liikkuneet hänen sielussaan, waan sywä surkutteleminen.

Rejällä 748 oli usein ankaria rajuilmoja ja rankkasateita. Monessa paikassa oliwat wesiwivat turmelleet wainiot ja tehneet niihin sywiä uurteita; kiwiä oli tulwa lisäksi kuljettanut mu-

kaansa pelloille. Katovuosi oli käsisä ja nälkä tuotti kaikilla kovia tauteja, vaikka sitä kyllä koeteltiin jos jonkinlaisilla apukeinoilla lieventää, pähkinöillä, kaikenlaisilla metsän juurimukuloilla ja hywin hienonnetuilla puunkuorilla. Silloinkin Oda koetti käyttää hyväkseen linnanrouvan suosiot, saadakseen häneltä apua noille nälkäisille, kuopasilmäisille köyhille ja sairaille. Oda sai hänen kääntymään weljiensä puoleen Hennebergillä ja pyytämään heiltä apua. Niin tulikin sieltä monta wäfewää härkää, wetäen ruokawarasto-kuormia. Nyt piti leipoa leipiä nälkäisille ja tarpeen mukaan jakaa ne. Lastensa ja jostus myös linnanherran seuraamana kulki Oda kylästä kylään. Kaikilla terwehdittiin häntä lähettiläänä taiwaasta, joka tuotti pelastusta; kaikilla seurasi häntä lähtiesseen köyhien ja sairaiden siunaus; kaikilla lausui hän ystäwällisiä lohdutuksen sanoja ja rukoili yksinkertaisen sydämmellisen rukouksen.

Uhripappikin sairastui siihen aikaan. Tähän asti Oda ei koskaan ollut käynyt uhripaikalla; tuo pakanallisen pahennuksen paikka tuntui hänestä liian kamalalta. Uhripappiafin oli hän mahdollisuuden mukaan wälttänyt. Mutta — kuultuaan, että tämä makasi sairaana majassaan, ei tuo onneton hänelle enää ollut pakanapappi, jota hän wäisti, siksi että hän oli ollut osallisena hänen miehensä surmaamisessa, waan awuntarpeessa olewa ihmisraukka, ja kohta sen perästä kulki hän kahden poikansa kanssa jättiläispyökkien puolihämärässä uhripaikan poikki sairaan majaan. Suoleman kalpeana lepäsi pakanallinen pappi samma-

lista ja sananjaloista tehdyllä vuoteella. Nälkää ilmaisivat hänen kasvoinsa, nälkää hänen silmänsä. Edellisenä päivänä oli hänen tähtynyt ruweta vuoteen omaksi; ei kukaan ollut käynyt häntä hoitamaissa, ei kukaan antanut hänelle ruokaa taikka juomaa. „Leipää, leipää!“ huusi hän heikosti, nähdessään jonkun tulewan majaan. „Antakaa minulle leipää!“ Oda ojensi hänelle wassusta aluksi pienemmän palasen ja kyysi hänen tilaansa. „Sinä, Oda, sinäkö tuot minulle leipää?“ sanoi hän heikolla äänellä äkkiä ottaen palasen. Kun hän oli sen syönyt, pyysi hän wettä. Oda otti sawiastian, joka oli uhriweitsen alla, ja meni sitten poikineen ulos majasta.

„Kuinka kamalaa!“ huusi wanhin pojista. „Katsokaa noita onttoja pääkalloja kaikkialla puissa; tuolla hewosten, tuolla sarwitarjan ja lampaiden, ja kas tuolla, eivätköhän nuo ole ihmisen pääkalloja? Mitä, tule, mennään pois tästä kauheasta paikasta!“

„Ei, lapseni; täälläkin, pakanallisella uhripaikalla kaikkine kauhistuksineen tulee meidän harjoittaa Kristuksen rakkautta. Sillä tuo sairas, pakanallinen uhripappi on apua tarwitsewa ihmisraukka, ja Kristus sanoo: „Mitä te teette yhdelle näistä vähimmäistä, totisesti, sen olette tehneet minulle.“ Jos nyt Kristus makaisi sairaina ja nälkäisenä tuolla halwassa majassa, tahtoisitko silloin kiiruhtaa pois hänen luotaan?“

„Ei, ei, äiti, tahtoisin käjilläni kaimaa juuria maasta ja wiedä hänelle“.

„No hyvä“, sanoi äiti, „mene sitten ja tee samoin kaikille, jotka sinun apuasi tarvitsevat!“

Näin keskustellessaan puoli ääneen, olivat he turhaan hakeneet lähdettä. Wasta kun olivat kulkeneet pyhän kiwiympyrän ohi, jossa oli suuria, werisiä uhrikiwiä, huomasiwat he lähteen muutamien askeleiden päässä pyhässä puistossa.

„Äiti, pyhään puistoon ei saa mennä kuoleman uhalla“, waroitti pienempi poika, joka hätäisenä piti kiinni äidin hameesta.

„Miksi ei?“ kysyi vanhempi poika. „Suuko siellä jumalia? Kettuja ja petolintuja luultavasti, mutta ei jumalia. Puut ja lähde owat rakkaan Jumalan luomia, joka kaikkialla on läsnä“.

Oda tähtti wesiastiansa lähteestä ja kiiruhti sitten jälleen majaan, jonka jälkeen hän antoi sairaan hiljaa wirwoittaa itseänsä kylmällä wedellä. Sitten antoi waimo hänelle vielä pienen palan leipää ja pani muutamia palasia hänen wuoteensa wiereen, johon hän myös asetti ruukun. „Suomen-aamuna tulen jälleen“, lupasi hän. Uhrinpappi kiitti hywin liikutettuna siitä, että juuri hän, joka oli kristitty, oli ainoa, joka armahti häntä.

„Onnelliset lapset“, sanoi hän sitten molemmille pojille, jotka ojensiwat hänelle kätensä jäähyväisiksi, „onnelliset olette te, joilla on semmoinen äiti! Nyt ymmärrän, miksi tuo muukalainen Sturmius sanoi, että Kristus on se aurinko, josta kaikki hyvä lähtee. — — Näin, niin“, lisäsi hän ikäänkuin itselleen, „se uskonto, jossa on ensin rakkautta, siinä on kaiketi myös ensin totuutta.“

Sen perästä tuli sitten Oda joka päivä wanhan puiston papin majaan. Monta opettawaiista keskustelua oli siellä, monta lohdutuksen sanaa lankefi kuin taiwaan kaste sairast-raukan sydämeen, moni yksinfertainen, sydämmellinen rukous kohosi täällä pakanallisille jumalille vihityssä huoneessa ainoalle Jumalalle, kaikkien Isälle.

XII.

Wetzel.

(749.)

Tähän aikaan tapahtui eräs seikka, jota emme kokonaan voi jättää mainitsematta. Kun Oda poikineen eräänä iltana kokonaan uupuneena saapui Nithardishusenin perintötilalle, sai hän heti kuulla, että karannut orja Wetzel oli wapaahetoisesti palannut. Iltapäiwällä oli hän tullut linnaan, langennut polwilleen entisen herransa eteen ja pyytännyt anteeksi pahaa rikostansa. Nänetönnä ihmetellen tuommoista rohkeutta, oli Erso kauwan katsellut häntä, sitten oli kiiwas wiha wallannut hänet, ja käsillä olewalla sauwalla oli hän pehmittännyt orjaa, niin että weri wirtasi, tämän kuitenkaan walittamatta. „Wiekää hänet linnan pimeimpään holwiin!“ oli hän sitten huijtanut muutamille palvelijoilleen, jotka nyt wewät pois orjan. Wihan wimmassa kulki Erso iltapäiwällä ja illalla edes takaisin linnassa, kun-

nes hän näki Oda astuvan sisään. „Kaiken sinun onnettomuutesi aikaansaaja on täällä! Tuotuhmanrohkea uskalsi itse tulla rangaištawaksi ja minulta, jonka hän syöksi surman suuhun, uskaltaa hän pyytää anteeksi. Haa! Wangitakseni hänet ja kostaakseni hänelle — tulin neljä wuotata sitten teidän luoksenne, otn teidät wangiksi ja annoin Wetzelin sijasta uhrata miehesi jumalille. Hän on kaike sinun kurjuutesi ja kärsimyste si aikaansaaja!“

Erso odotti, että Oda niinkuin hän itse raiwostuisi wihästä Wetzeliin. „Sano, Oda, minkä rangaištuksen, minkä koston hän ansaitsee. Sinun pitää olla hänen tuomarinsa.“

„Herra, minun ei tule tuomita, waan kristillisessä rakkaudessa palwella,“ wastasi Oda. „Jos Wetzel on oikeuden mukaan ansainnut rangaištuksen, niin anna kuitenkin oikeuden yhteydessä armon sijaa saada. Jos tahdot minut nimittää tuomariksi, niin rukoilen wain, että tahtoisit katuwalle orjalle antaa anteeksi“.

Samassa tuli linnanrouwa, Zora, sisään. Kun hän kuuli, että Oda rukoili Wetzelin puolesta, niin hänkin tähän yhtyi.

Jhmetellen katseli Erso heitä molempia: „Te rukoillette yksimielisesti sen puolesta, joka minut antoi kuolemaan ja on tuottanut niin paljon onnettomuutta wiattomille?“

„Ole armelias!“ pyysi Zora. „Wetzel on kauheasti rikkonut sinua vastaan, mutta katunut sitä sittemmin, ja katumus on hänet tuonut takai-

sin. Natuvalle syntisellehän Jumalakin on armollinen. Mutta sitä, jota Jumala armahtaa, sitä älköön ihminen kowasyhdämmisesti tuomitko."

Sydämmellisesti iloitsi Oda näistä rouwan sanoista; ihmetellen kuunteli Erso.

"Olsoon niin," lausui hän hetken perästä. "Teidän esirukouksenne ei ole olewa turha."

Seuraavana aamuna tuotiin Wetzel kellarimaisesta holwistaan, jossa hän oli wiettänyt yönsä, ja wiettiin herransa eteen suureen saliin.

"Wetzel," sanoi hänelle Ersa, "sinä olisit helposti woinut pelastaa minut silloin, kun riipuin jyrkänteen reumalla."

"Niin, herra," wastasi Wetzel, "sen olisin kyllä woinut tehdä, mutta sydämmeni oli täynnä wihaa ja pahuutta."

"Wetzel, sinä pilkkasit minua ja sanoit, etten minä kunniaattoman kuolemani tähden, joka oli minun edessäni, pääsisi urosten joukkoon Walhallaan, waan häijyjen pahantekijäin joukkoon Helin waltakuntaan."

"Herra, anna minulle anteeksi! Minä olin silloin vielä pakanuuden pimeydessä ja toiwoin, että sinä, jalo herra, joutuisit juuri sinne, jonne kuolema olisi wienyt minut, orjasi. Nyt kiitän Jumalaa, ettei hän antanut sydämmeni pahojen aikeiden toteentua, waan warjeli henkesi ja siten herätti minut uuteen elämään."

"Missä olet ollut paettuasi täältä? Olitko sinä, niinkuin wakuutettiin, Tudon talossa?"

"Täältä pakenin wuorten yli ja tulin kolmantena päivänä Sulda-laaksoon ja löysin pyöffi-

metjän keskellä hurstkaiden ihmisten perustaman uudistalon; täällä minut wieraanwaraisesti otettiin vastaan, kun sanoin esyhyneen metsästä. Mutta kun wiivysin siellä päiväkausia ajattelematta kotiinlähtöä, kysyttiin minulta matkani määrää. Silloin kerroin olewani orja, joka oli paennut pahaa herraansa, ja sanoin, että ennen jäisin karhujen ja susien syötäväksi kuin palaisin herrani luo. Miehet neuwottelivat keskenänsä ja sallivat minun sitten, sitä hartaasti pyhdyttyäni, vielä jäädä heidän wieraanwaraiseen taloonsa. He olivat kristityitä, jotka elivät yhdesä, raiwasivat hyvin ahkerasti metsää, harjoittivat maanwiljelystä, hoitivat hedelmä- ja wihannestarhoja ja rukoukset yhdesä useita kertoja päivässä. Sain sitten heidän luonaan suojan ja elatuksen. Heidän hiljainen, ystävällinen mieltensä sulatti wähitellen jääkuoren sydämmeni ympäriltä, ja vuoden perästä minä otettiin pyhän kasteen kautta Jeesuksen Kristuksen waltakuntaan. Minä autoin kaikenlaisissa askareissa ja minun oli hyvin hyvä olla. Mutta tunnoton tekoni sinua kohtaan kalwoi kuin mato alituiheen mieltäni. Sitten päätin wihdoin palata tänne takaisin, kun wäljetkin siihen kehoittivat, ja tahdon kärjwällisenä kantaa ansaitun rangaistukseni. Mutta sinä, jalo herra, anna anteeksi se paha, jolla olen rikkomut sinua vastaan."

Tarkasti oli Erso kuunnellut kertomusta. „Niin olet sinä siis kristitty ja, waikka sinulle käwi hywin, olet tullut takaisin minun luokseni saadaaksesi rangaistuksen?“ lausui Erso ihmetellen.

”Niin, herra, olen ansainnut rangaistuksen ja tahdon sen kärsiä ollakseni vastaisuudessa Jumalan käskyä totellen sinun uskollinen palvelijasi”.

„Kristitty vaimo on rukoillut sinun puolestasi, waikkei sinua tunne. Hänen tähtensä olkoon kaikki rangaistus, jonka olet ansainnut, anteeksi annettu; sinä saat armon!”

Täynnä kiitollisuutta herraansa kohtaan, jonka mieliala hänestä tänään oli aiwan muuttunut, ja ihmetellen sitä, että tässä linnassa löytyi joku kristitty, lähti Wetzel matkaansa. Tästä lähin oli hän uskollisin ja nöyryin kaikista Nithardishusenin jalosukuisen herran orjista.

XIII.

Uudenajan aamurusto.

(750.)

Taas oli vuosi kulunut, ja tarkkaava henkilö saattoi helposti huomata, että Tullifeldissa oli kanjan mielessä jotakin uutta.

Suurta uhrijuhlaa kewäällä wietettiin aiwan toisin kuin ennen; nyt oli läsnä wain sata määrä henteä niiden tuhansien asemasta, jotka ennen olivat tulwineet tuohon muinaisista ajoista kuuluisaan pyhään puistoon. Erso oli tosin läsnä, sillä paikkakunnan ylhäisimpänä ei hän wanhan tawan mukaan saanut olla poissa; mutta hänen puoli-

soansa, joka muuten aina oli hänen rinnallaan, ei nyt näkynyt, eikä myöskään linnanherran lapsia. Poissa oli samoin toiskätinen Egonkin, jolle Oda aina oli kiitollinen siitä, että hän heitä armahti silloin kun he wankeina kuljetettiin kotoaan pois. Häntäkin oli tämä vaimo viime talvena viikko-kausia hoitanut. Väsnäolijoissa näkyi myöskin eripuraisuus päässeen valtaan. Kuultiin eri ryhmissä Odan nimeä mainittavan, mutta silloin ilmaantui kaikkein kasvoissa harvinaista kunnioitusta. Erfo läski äkkiä lopettamaan juhlan, jonka jälkeen hän kiiruhti pois.

Oli kristittyjen ajanlaskun mukaan keskiwaiheilla joulukuuta vuonna 750; silloin tuo muutoin niin voimakas ja wäsymätön Oda sairastui. Itse jo kipeänä, oli hän vielä käynyt muutamien heikkojen sairaiden luona lähikylissä, mutta senjälkeen hän ainoastaan ponnistaen viimeiset woimansa oli päässyt takaisin linnaan. Kova tauti piti häntä nyt vuoteen omana. Mutta hän antautui kokonaan Jumalan tahdon alaiseksi. Muutaman päivän kuluttua tuli häneen kova kuume. Erfo ja samoin hänen puolisonsa pitivät parhaalla tavalla huolta hänestä; siitä huolimatta kiihtyi tauti yhä ja hänen woimansa käwiwät yhä heikommiksi. Itkien ja rukoillen seisoivat lapset hänen vuoteensa ääressä. Hänen wanhimman poikansa nimi oli isän mukaan Tudo. Häntä kehoitti äiti noin wiiden vuoden kuluttua pyytämään jalon linnanherran apua rakentaakseen jälleen wanhan kotinsa, Skilianintalon. Silloin hänen piti muuttaa sinne siskojensa kanssa. Hän kehoitti kaikkia lapsiaan

pyhymään lujina uskoissa ja waeltamaan totuudessa koko elämänsä ajan. Hän heitti hyvästi maailman ja oman maallisen elämänsä. Vielä yhtä asiaa hän kuitenkin kaipasi: ei tämän maailman rikkautta, ei ihmisten kunnioitusta, ei pitkää ikää, ei, hän kaipasi kaikesta sydämmestään parasta matkaewästä kallille viimeiselle retkelleen — pyhää Ehtoollista. Wähän hämillään lausui hän tämän viimeisen toivonsa linnanrouwalle, walittaen sitä, ettei se luultawasti woinut toteentua.

Linnanrouwa kutsutti Wetzelin, ilmoitti hänelle Odan toivomuksen ja käski häntä kiiruhtamaan hurstkaiden isien luo Suldaan pyytämään heitä tuomaan sairaalle pyhän Ehtoollisen. Warhain ennen aamun koittoa lähti Wetzel ilolla matkaan, ja iltapäiwällä saapui hän Sulda-luostariin, jossa hän kertoi Sturmiukselle minä asian tähden pakanallinen linnanrouwa oli hänet sinne lähettänyt. Kun hän sitten kertoi Odesta, hänen jumalille uhratusta miehestään, hänen laupeudestaan köyhiä ja sairaita kohtaan, silloin khynelet nousi wat Sturmiuksen silmiin ja hän huudahti: „Oi, Jumala, kuinka ihmeelliset ovat sinun tiesi!“ Eläwänä hän vielä näki mielessään tuon kauhean päivän, jolloin hän oli lohduttanut Odan miestä, ja nyt piti hänen valmistaa kuolemaan itse Odaa, joka Wetzelin kertomuksen mukaan hänestä oli kuin pyhimys.

Päivän koittaessa seuraavana aamuna — kristittyjen joulun-aattona — lähti Sturmius itse Wetzelin seurassa luostarista. Juuri yön tullessa saapuivat he pyhään puistoon. Täällä ta-

pasivat he uhripapin, joka myös aikoi lähteä linnaan kuulemaan, miten Ddan laita oli. He tervehtivät toisiaan sydämmellisesti; molemmat olivat pitäneet toisiaan rakkaassa muistossa. Uhripappi kiitteli Ddan palvelusta häntä kohtaan, kun hän makasi hyljättyinä majassaan, johon näkökuoleman surman-ankeli jo oli astumassa. Wetzel jäi perintötilalle. Sturmius ja uhripappi menivät linnaan. Molemmat otti linnanherra ystävällisesti vastaan, ja vei heidät suureen saliin, jossa Sturmius tulen ääressä pian wirtistyi wäsyttävästä matkastaan kowaksi jäätyneellä tiellä ja tuulisen kylmän ilman tuottamista waiwoistaan. Vinnanrouwakin tuli tervehtimään häntä ja kertoi liikutettuna ja itkettynein silmin, että Dda pian lähestyi loppuaan; hän oli iltapäivällä maannut kowassa kuumeessa, houreessa puhuen milloin kuolleen miehensä, milloin köyhien ja sairaiden kanssa; houreisfakin hän vielä oli rukouksellut, että Jumala kohta — kohta — kohta armahdaisi sokeita pakanaraukkoja ja weisi heitä autuaaksi tekewään waloonsa.

Sturmius astui linnanherran ja hänen puolisonsa kanssa Ddan sairashuoneeseen; tämä puhui äänekkäästi hourien; hän oli seisowinaan uskowaisen orjawaimon kuolinwuoteen ääressä ja lohdutti waimoa sanoen, että hän nyt kohta pääsisi tämän maallisen elämän kärsimyksistä ja wapaana astuisi Jumalan ihanaan taiwaasen. Sturmius kääntyi rukouksessa Jumalan puoleen. Sitten pyysi hän saada jäädä Ddan luo. Se hänelle mielellään

sallittiin. Vinnanrouwakin jäi sinne. Vinnanhera ja pakanallinen pappi menivät saliin.

Vinnan ympärillä winkui jäähylmä tuuli kiihdyttäen lumifinokkia maahan. Sairashuoneessa oli kaikki hiljaista. Sturmius lankefi polvilleen hänen vuoteensa viereen ja rukoili. Jora istui pöydän ääressä, jonka yläpuolella päresoihtu kirkaasti loimotti, mutta vielä kirkaammin walaisi hänen sielunsa sillä hetkellä ewankeliumin totuus ja ihanuus Jeesuksesta Kristuksesta, joka ei tullut maailmaan tuomitsemaan sitä, vaan että maailma hänen kauttansa pelastettaisiin. Hänkin rukoili sydämestään Jumalaa ja ilo täytti hänen mieltensä ajatellessaan, että jos Oda kuolisi, saisi hän warmaan Kristuksen ja hänen kalliin so-wintonsa tähden periä autuuden. — Sydänyö oli jo aikoja kulumut. Myrskyn pauhu ja ulominen oli yhä kiihtynyt, ikäänkuin olisi se tahtonut kaataa linnan, taikka niinkuin Hollan raiwoisja joukko kiihuhtaisi halki ilman. Nyt awasi Oda silmänsä.

„Ruka sinä olet, muukalainen?“ kysyi hän hetken perästä heikolla hiljaisella äänellä.

„Minä olen Sturmius, Jeesuksen Kristuksen pyhän uskonnon palvelija, joka sinun pyynnöstäsi tahtoo antaa sinulle Ehtoollisen pyhän sakramentin.“

„Jumalan olkoon kiitos“, kuiskasi Oda, „että hän on kuullut rukoukseni! Rukoile kanssani!“

Sturmius rukoili hänen kanssaan ja hänen puolestaan; hän rukoili Odan parantumista, jos

niin olisi Jumalan tahto, hiljasta autuasta loppua, jos hän hänet pois kutsuisi.

„Amen!“ lisäsi Oda hiljaa, kun Sturmius oli lopettanut.

„Tahdotko tunnustaa syntisi?“ kysyi Sturmius. Heikolla äänellä lausui Oda muutamin sanoin synnintunnustuksensa. Sitten pani Sturmius kätensä hänen päänsä päälle ja julisti hänelle Jumalan armoa ja anteeksiantamusta kaikista hänen synneistään Isän Jumalan, Pojan ja pyhän Hengen nimeen.

Sitten asetti hän pöydälle pienen, puusta tehdyn ristin merkiksi Golgatalla tähtetystä lunastuksesta. Samassa tuli taas linnanherra sisään ja hänen kehoituksestaan myös pakanapappikin, mutta he jäivät oven suuhun. Sturmius teki toimituksen. Oda sai Kristuksen ruumiin ja veren pyhän sakramentin.

Hiljasta ja rauhallista oli tuossa pakanallisen linnan pieneessä huoneessa; hiljaisuus ja juhallisuus vallitsi myös Odan sydämessä. Mutta ulkona raiwoşi tuuli, ja linnanherran, hänen waimonsa sekä pakanapapin sydämessä liikkui jotakin, joka oli milloin ikäänkuin kaksintaistelua pakanuuden ja kristillishyden välillä, milloin wimakasta huutoa ja Jumalan etsimistä, milloin taas hiljasta pyhän Hengen wuodatusta; sydän oli tullut Herran työpajaksi, jossa Jumalan sanan wafara folkuttaen takoi inhimillistä kowasyhdämmishyhttä. — Sturmius rukoi vielä hetken. Sitten meni Jora wuoteen luo, lan-

kesi polwilleen sen wiereen lausuen: „Oda, ensin palvelijani, sitten ohjaajani Jumalan luo, Oda, sinä paras ystäväni, rakas sisareni, älä vielä kuole!“ Sitten hän tarttui hänen molempiin käsiinsä: „Jospa Jumala antaisi meidän vielä kauvan pitää sinut! Me kaikki rakastamme ja kunnioitamme sinua, niin, me emme koskaan voi palkita sinulle sitä, mitä olet meille tehnyt.“

Heikko ilouskäde loisti Odan silmistä, kun hän hiljaa puristi Joran kättä. „Elämäni ja kuolemani owat Jumalan kädessä,“ wastasi Oda. „Minusta tuntuu kuitenkin, että saan ennen kuolemani nähdä uuden ajan aamuruiskon.“

Sitten waipui hän wäsyneenä wuoteelle ja nukkui. Hengitys oli entistä tasaisempi, uni oli suloinen, lewollinen ja wirkistävä.

Hiljaa, mutta wilkkaasti puheli linnanrouwa miehensä kanssa, joka päättään kumartaen näytti myöntywän hänen sanoihinsa. Sitten molemmat keskusteliwat Sturmiuksen kanssa, joka aluksi ihmetellen, mutta sitten iloista loistawin filmin kuunteli heidän sanojansa, jonka jälkeen hän wastasi: „Kyllä, Jumalan nimesä.“ Linnanrouwa menee huoneesta, kutsuu lapset, jotka tuuli kuitenkin jo oli herättännyt, puhelee hiljaa ja ystävällisesti heidän kanssaan ja pukee juhlawaatteet heidän yllensä. Linnanherrakin astui ulos sairashuoneesta. Sturmius lankeaa jälleen polwilleen Odan wuoteen wiereen, kaikesta sydämmeštään kiittäen Jumalaa, jonka jälkeen hän hiljaa puhuu uhripapin kanssa.

Setken perästä tulivat linnanherra, hänen puolisonsa ja lapsensa juhlapuvussa hiljaiseen sairashuoneeseen.

Siinanrouva itse asetti hiljaa wedellä täytetyn kallisarvoisen astian pöydälle. — Päresoihtu sammui. Myrsky oli tauonnut. Pilvet olivat hajaantuneet. Koko itäinen taiwas loisti ihanan aamuruskon walaisemana. Erso, hänen perheensä ja pakanapappi olivat asettuneet puoliympyrään Sturmiuksen eteen.

„Uskotteko Jumalaan, kaikkivaltiaaseen luojaan?“ kysyi Sturmius puoliääneen; ja puoliääneen, mutta wakawasti wastasivat kaikki: „Uskomme.“

„Uskotteko Jeesukseen Kristukseen, Jumalan Poikaan?“

„Uskomme.“

„Uskotteko pyhään Hengeen?“

„Uskomme.“

„Vuowutteko perkeleestä ja kaikesta hänen teostaan ja joukostaansa, Douar'ista, Ddin'ista ja Sarnot'ista?“

„Vuowumme.“

„Tahdotteko pyhää Rastetta?“

„Tahdomme.“

„Vangetkaa siis polwilleenne vastaanottaaksenne Rasteen pyhän sakramentin ja päästäksenne Jumalan waltakuntaan.“

Kaikki lankešivat polwilleen. Sairas liikkui. Oda heräsi. Jouluaurinko lähetti ensimmäiset aamusäteensä ikäänkuin Jumalan terwehdyksenä huoneeseen, kun Sturmius Jän Jumalan, Pojan ja pyhän Hengen nimeen kastoi linnanherran Er-

fon, hänen puolisonsa Joran, pakanapapin ja nuorin lapsi.

Tuskin oli pyhä toimitus päättynyt, ennenkuin Oda ihmetellen ja ikäänkuin uueksuen kysyi: „Mitä näkewät silmäni?“ Vainrouvo vastasi hänelle:

„Oda, silmäsi näkewät sen, jota toivoit, uuden ajan aamuruuskon.“

„Oda,“ sanoi Sturmius hywin liikuttettuna, „sinä olet oikean Jumalan palvelijan tavoin istuttanut näiden sydämiin Kristuksen rakkauden siemenen. Tässä näet sadon! Jumala palkitkoon sen sinulle iankaikkisesti! — Mutta te kaikki, kiittäkää minun kanssani Jumalaa tästä siunatuista päivästä! Sillä kristikunta wiettää tänäpäiwänä joulua ja teillekin on tänäpäiwänä syntynyt Wapahata, joka on Herra Kristus. Amen!“ — ja hiljaa sekä heikosti, mutta sydämestä, joka oli täynnä ylistystä ja kiitosta Jumalalle, lisäsi Oda: „Amen, amen.“

XIV.

R o p p u .

Wielä wuonon wiihyi Sturmius Tullifeldissa ja kastoi siellä täällä kylissä ja taloissa miehiä, naisia ja lapsia, ja kun hän wain kysyi, mistä olivat saaneet semmoista tietoa Jumalasta, mait nittiin aina wastaukseksi Odan nimi. Useimmat orjat ja orjattaret pyysiwät kastetta; heidän puo-

leensa oli Oda erinomaisella rakkaudella kääntynyt.

Kun Sturmius palasi Fuldaan, seurasi häntä tuo entinen pyhän puiston pakanapappi. Fuldan benediktolais-luostarisssa sai tämä synyempiä tietoja kristinuskosta. Huolimatta kuudesta vuosikymmenestä, jotka hänen hartioitaan painoivat, oppi hän pian sekä lukemaan että kirjoittamaan. Joka päivä tutki hän pyhää Raamattua.

Ottfrid orja, joka kerran oli tavannut Sturmiuksen tämän etsiessä paikkaa luostarille, tuli nyt hänelle rakkaaksi ystäväksi. Heti luostarin perustettua oli Sturmius ostanut hänet herraltansa wapaaksi. Ottfrid oli siis nyt wapaa mies ja toivoi hiljaisessa rauhassa saawansa elää kuolemaansa asti luostarisssa.

Taas oli joulun-aatto, kun Sturmius pyhän puiston entisen papin kanssa, joka nyt oli ottanut nimekseen Johannes, saapui Nithardishusenin linnnaan, jossa kaikki hänet ilolla ja hymyillen vastaanottivat.

Jouluaamuna liikkui juhllainen kulkue linnasta uhripaikalle. Kaikilta Tullifeldin wuorilta ja laaksoista riensi ihmisiä sinne. Vielä ympäröi uhripaikka ikiwanhat pyökit, mutta puissa ei enää näkynyt ihmisten taikka eläinten pääkalloja. Siinä, missä ennen oli kiviymppyrä, kohosi nyt pieni kirkko, rakennettu pyhän puiston mahtawista hirsiistä. Kesellä kiviymppyrää, missä ennen oli uhripaasi werisine uurteineen, siinä oli nyt pyhä alttari, kaunistettuna Golgatan woittomerkillä. Pie-

ni siinä kirkko oli aiwan täynnä väkeä ja vielä satoja oli sen ympärillä.

„Kunni olkoon Jumalalle korkeudessa, maassa rauha ja ihmisille hyvä tahto!“ Näin ylisti Sturmius alttarilta armorikasta Jumalaa. Ensimmäinen jumalanpalvelus alkoi. Itse hyvin liikuttettuna asetti Sturmius pyhän puiston entisen papin wirkaansa elävän Jumalan ensimmäisenä pappina samassa paikassa, jossa hän vuosikausien kuluessa oli uhrannut hewosia, lehmiä ja lampaita pakanallisille epäjumalille.

Sitten kutsui Sturmius Odan, joka ujosti oli piiloutunut erään pilarin taakse. Langettuaan polwilleen alttarin eteen, ylisti Sturmius korkealla äänellä Jumalaa, joka toimittaakseen työnsä niin monen ihmisen sydämessä, ei ollut täällä walinnut kaunopuheisia ja tiedoilla warustettuja pappeja eikä munkkeja, waan nöyrän palvelijattarensa Odan, jonka sydän oli täynnä rakkautta Jumalaa ja hätää kärsiviä lähimmäisiään kohtaan.

Ensimmäinen jumalanpalvelus kirkossa oli lopetettu. Silloin tuli esille toiskätinen Egon ja hänen kanssaan muita pakanoita ja antoivat kasta itsensä. Seuraavana päivänä toimitettiin pienessä kirkossa ensikertaa rippi, jonka jälkeen nautittiin pyhä Ehtoollinen.

Kymmenen vuotta on siitä ajasta kulunut. Koko Tullifeld on muuttunut Jumalan suureksi wiljawainioksi. Kaikki sen asukkaat owat kristi-

tyitä, ja totinen jumalanpelko vallitsee melkein joka talossa. Kristinuskko tekee tawat lempeämmiksi, kansan sydämmet rakastavammiksi, haltijat nöyremmiksi, palvelijat taipuvammiksi kuin ennen.

Pyhän puiston entinen pappi, pastori Johannes, kuoli hyvin vanhana iloisessa uskossa Jeesukseen Kristukseen.

Hänen seuraajanaan asuu nyt majassa pienen kirkon vieressä Oda vanhin poika, Tundo, valmistuttuaan Guldasissa monena vuonna hengelliseen säätyyn. Siellä, jossa hänen isänsä kerran kärsi marttyrifuoleman, siellä saarnaa nyt poika maailman Vapahtajan ristinkuolemaa; ja hänessä yhdistyvät isän luja usko ja äidin armahtava rakkaus. Oda asuu hänen luonaan, mutta oleskelee enemmän köyhien ja sairaiden luona kuin kotona.

Pienen kirkon ympäristö käy yhä valoisammaksi, ja syntän pyhän puiston entiselle paikalle muodostuu vähitellen kylä.

Odan toinen poika lähti Erson kymmenen palvelijan kanssa Rhön-wuorten yli vanhaan, vielä rauniona olevaan Kilianintaloon. Oda ja hänen tyttärensä Gisela, joka nyt oli kaswanut kukoistavaksi neidoksi, sekä Tundo pastori seurasiivat mukana. Millä tuntein astuivatkaan he kaikki vanhan talon pihamaalle! Mitä ihmeellisiä teitä olivat Jumala johtanut heitä tämän talon palon jälkeen! Pian kohosi talo jälleen entistään uljaampana ja isompana. Utkerana ja jumalisenä isän-

tänä elää Ddan poika perintötalossaan. Äidin palattua Tullifeldiin, joka on tullut hänen toiseksi kodikseen, on Giselo emäntänä weljensä luona.

Zalofukuinen Erfo, hänen puolisonsa ja lapsensa olivat kaikille kristillisten awujen ja hurskauden esikuvina. Mutta kun wain Oda nousi jyrkkää linnanwuorta ylöspäin, pidettiin häntä parhaimpana wieraana linnan saleissa, ja Erfo ei epäillyt antaessaan Jumalan nimesjä tyttärensä Zoran waimoksi Ddan pojalle, luolle wapaalle miehelle uljaassa Wilianintalosso

---

Rithardishusenin linna ja samanniminen kylä ovat aikoja sitten raunioina, ja sen jalo haltijafuku on kuollut sukupuuttoon. Ja toisetkin linnat ovat kauwan sitten autioina ja katsowat ikäänkuin uneksen Fulda-laaksoon.

Enemmän kuin yksitoista vuosijataa on Erfon ajasta wierinyt ijankaikkisuuden mereen, mutta vuosijadasta vuosijataan kaikuvat sanat:

„Julistetty olkoon Jeesus Kristus!“

Ja vuosituhat julistaa toiselle:

„Raikki loppuu aikanaan; Urmonsia ei milloinkaan.“

Karjalan Kirjakaupan kustannuksella

ilmestynyt:

K. A. Waaranen
(Hougborg).

Kirkkohistoria.

235 siv. Hinta kovissa kansissa 2: 75.

Toivottavasti unta uraa raivaava kirja.

Arvosteluja: „— — Tekijä on onnistunut ainettaan niin esittämään, että lukija sitä jännityksellä seuraa, saaden hyvän yleiskatseen kristillisen kirkon vaiheista“. — — „Pakanalähetyksen ja kristillisen hyväntekeväisyystoiminnan historia on erityisellä lämmöllä ja tarpeen laajasti kirjoitettu. Lämmin harrastus aineeseen ja raitis henki vallitsee teoksessa kauttaaltaan“. — — „Varsinkin oppikirjana seminaareissa ja oppaana opinhaluisille kansalaisille on se kansantajuisuutensa ja henkyytensä vuoksi suositettava“.

Satakunta, nimimerkki W.

— — „Kirja on kieltämättä erittäin sopiva kirkkohistorian oppikirja seminaareille ja miksei oppikouluillekin. Samoin on se kansakouluillekin oivallinen oppikirja itsekseen opiskelua varten“.

Kansakoulun lehti N:o 20, 1900.

Nimimerkki K.

„Kirjan ansiaina mainittakoon monet hauskat kuvaukset ja kertomukset kuin myöskin se, että oman maamme kirkolliset vaiheet ovat kudotut yleisen kirkkohistoriallisen kehityksen juoksuun ja että pakanalähetyksen historiaa on laveammin, kuin Corneliuksessa, ja lämmintä harrastusta osoittavalla tavalla kerrottu“.

Kasv. opill. Yhdistyksen aikakauskirjassa,

I. A. Maunu.

Tämän kirjan ulkoasusta ja kielestä sanoo Yliopettaja K. Ervast: „Kirjan ulkoasu on miellyttävä, sen paino parahinta laatua. Kieli on myöskin hyvin selvä, puhdas ja sujuva“.

Karjalan Kirjakauppa- ja Kustannusliike

perustettu 1899

kristillisen kirjallisuuden kustantamiseksi ja levittämiseksi, toimii saman päämäärän toteuttamiseksi kuin Sortavalan Evankelinen Seura ja tahtoo etupäässä ystävien välityksellä levittää kustantamiensa kirjoja, koska, niinkuin ulkomailla saavutettu kokemus osoittaa, paras keino kristillisen kirjallisuuden levittämiseksi on ystävien liittyminen yhteiseen toimintaan. Kansamme, Evankelinen kirkkomme ja kasvava nuorisomme tarvitsee kirjallisuuden levittäjiä, jotka panevat personansa alttiiksi levittääkseen johdonmukaisen ja kestävästi yhteistoiminnan kautta taatusti hyviä kirjoja, jotka tuottavat tosihyötyä ja joita ei tarvitse peljätä antaa kenen käteen tahansa.

Pyydetään niitä ystäviä, jotka tahtovat auttaa Karjalan Kirjakaupan kustantamien kirjain levittämistä, lähettämään siitä tieto osoitteella: **Karjalan Kirjakauppa- ja Kustannusliike Sortavalassa.**

Nuorison kirjallisuutta:

I. **Kala-Wille.** Hinta nid. 85 p.

„Kirjan ulko-asu on sievä ja miellyttävä ja itse kertomus yksinkertaisine juonineen on senlaatuinen, että mielellämme suosittelemme sitä vanhemmille, jotka tahtovat hankkia lapsilleen kristillisiveellistä ja rattoisaa lukemista“.

K. R.

II. **Elli-Sisko.** Kirjoittanut Amalia Ihle. Suomenos. Hinta nid. 50 p.

„Toivomme, että vanhemmat, opettajat ja kaikki yhdistykset, jotka viehättävän kertomuksen muodossa tahtovat levittää elämän sanaa nuorison sydämeen levittävät laajalti „Elli-Sisko“.“

K. R.

Tilattavat osoitteella:

Karjalan Kirjakauppa, Sortavala.